

Vilniaus universitetas
TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

POLITIKOS IR MEDIJŲ MAGISTRO PROGRAMA

RUGILĖ ZMITREVIČIŪTĖ

II kurso studentė

**LYČIŲ LYGYBĖ POLITINIAME DISKURSE: VYRŲ POLITIKŲ
PASISAKYMŲ 2020-2024 METŲ LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIME
ANALIZĖ**

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovė: Dr. Inga Vinogradnaitė

Vilnius, 2025

Magistro darbo vadovės išvados dėl darbo gynimo:

.....
.....
.....

.....
(data)

.....
(v., pavardė)

.....
(parašas)

Magistro darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....
(data)

.....
(Gynimo komisijos sekretoriaus/ės parašas)

Magistro darbo recenzentas/ė:

.....
(v., pavardė)

Magistro darbų gynimo komisijos įvertinimas:

.....

Komisijos pirmininkė/as:

Komisijos nariai:

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas magistro darbas „Lyčių lygybė politiniame diskurse: vyrų politikų pasisakymų 2020-2024 metų Lietuvos Respublikos Seime analizė“ yra:

1. Atliktas mano pačios ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
2. Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje;
3. Nenaudoja šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

Rugilė Zmitrevičiūtė

Zmitrevičiūtė R. Lyčių lygybė politiniame diskurse: vyrų politikų pasisakymų 2020-2024 metų Lietuvos Respublikos Seime analizė: Politikos mokslų specialybės, magistro darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovė I. Vinogradnaitė. – Vilnius, 2025 – 57 p.

Reikšminiai žodžiai: lyčių lygybė, diskursas, politinis diskursas, politinis vyriškumas, lyčių lygybės politika, poststruktūralistinė feministinė diskurso analizė, Lietuva, Seimas.

Šiame darbe nagrinėjami vyrų politikų pasisakymai lyčių lygybei svarbiomis temomis 2020-2024 metų Lietuvos Respublikos Seime. Vyrų politikų pasisakymų analize siekiama identifikuoti vyrų politikų artikuliuojamus diskursus ir probleminti vyrų dominavimo ir politinių vyriškumų natūralizavimą, taip pat akcentuoti vyrų įsitraukimo svarbą, siekiant lyčių lygybės. Remiantis poststruktūralizmo prielaidomis bei feministine poststruktūralistine analize, tiriamos diskursinės strategijos, socialinių problemų reprezentacijos, identifikuojami diskursų tipai. Tyrimas nagrinėja politinio diskurso implikacijas normoms ir socialinių santykių produkavimui, taigi ir reikšmę lyčių lygybės vietai Lietuvos politinėje darbotvarkėje. Tyrimo metu identifikuoti diskursai (patriarchalinis, maskuliniško liberalizmo ir feministinis) atskleidžia konkuruojančius politikų įsitikinimus, lūkesčius ir prielaidas ir žvelgia į jų reikšmę platesniam socialiniam kontekstui.

Darbe naudojami sutrumpinimai:

CP-T – Centro partija-Tautininkai

DP – Darbo partija

DS-VL – Demokratų sąjunga-Vardan Lietuvos

ES – Europos Sąjunga

FPDA – feministinė poststruktūralistinė diskurso analizė

LLRA-KŠS – Lietuvos lenkų rinkimų akcija-Krikščioniškų šeimų sąjunga

LP – Laisvės partija

LRF – Lietuvos regionų frakcija

LRLS – Lietuvos Respublikos liberalų sąjūdis

LSDP – Lietuvos socialdemokratų partija

LVŽS – Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjunga

MSNG – mišri Seimo narių grupė

NS – Nacionalinis susivienijimas

SAA – smurtas artimoje aplinkoje

SK – Stambulo konvencija

TS-LKD – Tėvynės sąjunga-Lietuvos krikščionys demokratai

Turinys

Įvadas	7
1. Teorinis pagrindas	13
1.1. Diskursas ir galia.....	13
1.1.1. Lyties aspektas diskurso analizėje. Feministinė poststruktūralistinė diskurso analizė.	15
1.2. Politiniai vyriškumai ir vyrų hegemonija.....	17
1.2.1. Normatyvumas <i>versus</i> politiškumas.	17
1.2.2. Politiniai vyriškumai.	18
1.2.3. Hegemoninis vyriškumas ir vyrų hegemonija.....	19
1.3. Problemos reprezentacijų reikšmė politiniame diskurse.....	21
1.3.1. Diskursinės strategijos lyčių lygybės kontekste.....	22
1.3.2. Esminiai lyčių lygybės klausimai politiniame diskurse.	24
2. Metodologija	27
3. Analizė.....	28
3.1. Smurtas prieš moteris.....	28
3.1.1. Smurtas artimoje aplinkoje.	29
3.1.2. Stambulo konvencija.	32
3.1.3. Seksualinis priekabiavimas.	34
3.1.4. Nėštumo nutraukimo kontrolė.....	34
3.2. Šeimos politika.....	37
3.3. Moterys politiniuose diskursuose.....	39
3.3.1. Politikų vyrų požiūriai į moteris.	40
3.3.2. Politikų vyrų moterų politikoje vertinimai.....	42
3.4. Vyriškumų artikuliacijos Seime.	46
3.5. Diskursai LR Seime	48
Išvados.....	51
Literatūros sąrašas:.....	53
Summary	57

Išvadas

Europos Sąjungoje lyčių lygybė laikoma pagrindine teise, bendra vertybe ir būtina sąlyga siekiant ES augimo tikslų. Tačiau, nors lyčių lygybė ir yra deklaruojama kaip svarbus ES prioritetas, o aukštas lyčių lygybės indeksas ir moterų teisių užtikrinimas traktuojamas kaip progresyvių, vakarietiškų šalių dalis, toliau pateikiami duomenys rodo, kad Lietuvoje lyčių lygybės įtvirtinimui vis dar skiriamas per mažas dėmesys arba užtikrinimo priemonės nėra veiksmingos. Lietuvos lyčių lygybės indeksas 2023 metais pasiekė 64.1, tuo tarpu ES vidurkis yra 70.2.¹ Lietuvoje vis dar stebimas atlyginimų atotrūkis, moterys taip pat yra didesnėje skurdo rizikoje², jos neužima pakankamai aukštų pozicijų tiek verslo, tiek politikos segmentuose ir neproporcingai dažniau atlieka neapmokamus buities darbus.³ Verta pažymėti, kad minėtas indeksas neapima smurto artimoje aplinkoje problemos, kuri Lietuvoje, moterų atžvilgiu, itin opi – apie 80% nukentėjusiųjų yra moterys.⁴ Vis dėlto, nepaisant to, kad 2020 metais dirbti Seime susiburia liberali (centro-dešinės) koalicija⁵, kuri į darbotvarkę įneša nemažai moterų teisių klausimų – Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo keitimus, Stambulo konvencijos, sutikimo lytiniais santykiams klausimą (angl. *consent*), šie siūlymai susilaukia prieštaringų reakcijų. Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatyme nesutinkama įtraukti smurto lyties pagrindu sąvokos⁶, sutikimo klausimas virto skandalu⁷, o Stambulo konvencijos klausimo nesutinkama svarstyti net po Konstitucinio teismo sprendimo, patvirtinančio, kad konvencija neprieštarauja šalies Konstitucijai⁸. Taigi, lyčių lygybės užtikrinimui vis dar trūksta politinės valios, arba problema politinėje darbotvarkėje apskritai nėra matoma kaip pakankamai svarbi ir aktuali.

Norint nagrinėti **problema**, kodėl net ir susidarius pakankamai palankiam politiniam kontekstui, lyčių lygybė netampa nekvestionuojamu tikslu LR Seime, bus atsižengiama į svarbų

¹European Institute for Gender Equality, Gender Equality Index, 2023.

²European Institute for Gender Equality, Gender Equality Index, Money, 2023.

³European Institute for Gender Equality, Gender Equality Index, Time, 2023.

⁴Oficialiosios statistikos portalas, Asmenų, nukentėjusių nuo smurto artimoje aplinkoje, skaičius pagal amžiaus grupes ir artimą aplinką, 2023.

⁵Manobalsas.lt duomenimis, dvi iš trijų partijų (Laisvės partija ir LRLS), esančių valdančiojoje koalicijoje, vadovaujasi liberaliomis nuostatomis visuomenės ir kultūros srityje, o TS-LKD šioje skalėje yra per vidurį.

⁶Eglė Zicari, „Ginti moterų nenori: „smurtą lyties pagrindu“ Seimas iš įstatymo išbraukė“, 15min.lt, žiūrėta 2024 m. gruodžio 14 d. <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/statistika-politiku-neitikino-moteru-saugoti-nuo-smurto-lyties-pagrindu-nenori-56-1630578>

⁷DELFI, „Danielės pataisos dėl sekso be sutikimo: prokuratūra įžvelgė rizikas“, Delfi.lt, žiūrėta 2024 m. gruodžio 14 d. <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/danieles-pataisos-del-sekso-be-sutikimo-prokuratura-izvelge-rizikas-91920707>

⁸Domantė Platūkytė, „Konstitucinio Teismo verdiktas: Stambulo konvencija neprieštarauja Konstitucijai“, LRT.lt, žiūrėta 2024 m. gruodžio 14 d., <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/2222120/konstitucinio-teismo-verdiktas-stambulo-konvencija-nepriestaruja-konstitucijai>

aspektą – kaip lyčių lygybę vertina ir apibūdina politikai vyrai, kurie 2020-2024 metų Seime yra pagrindiniai sprendimų priėmėjai. Galimybę formuoti normas turi tie asmenys, kurie turi politinės įtakos, o politinėje srityje vis dar dažniausiai veikia vyrai, kurie iš esmės turi įtakos legitimizuojant tai, kokios priimtinos normos yra priskiriamos vyrams ir moterims.⁹ Vyrai – didžioji dauguma ir LR Seime: 2020-2024 metų kadencijoje dirbo 103 vyrai ir 38 moterys, taigi jų pozicijos lyčių lygybės atžvilgiu ir pačios lyčių lygybės suvokimas yra itin svarbūs palankių sprendimų, užtikrinančių moterų teises bei moterų ir vyrų lygias galimybes (ne)priėmimui ir realiam lyčių lygybės užtikrinimui šalyje. Nors deskriptyvi reprezentacija nebūtinai turi tiesiogiai veikti substantyvinę reprezentaciją – praktikoje matyti, kad moterų gerovės užtikrinimui svarbu, kas priiminėja sprendimus, t. y. politikų sprendimai neretai remiasi jų pačių pažiūromis, kurios, savo ruožtu, atspindi jų gyvenimą ir patirtį, taigi politikai vyrai ir politikės moterys yra linkę skirtingai vertinti lyčių lygybės klausimus¹⁰, taip pat politinės reprezentacijos klausimas tarp vyrų ir moterų gali būti suvokiamas ir kaip kova dėl galios.¹¹

Ši tema **aktuali**, nes lyčių lygybės politinė darbotvarkė patiria grėsmę – nors ES mastu ir siekiama lyties aspekto integravimo, politikos srityje jau kuris laikas kalbama apie radikalios dešinės, kuri yra priešiška lyčių lygybės tikslams, kilimą. Socialiniuose tinkluose taip pat vis labiau populiarėja tokie judėjimai (daugiausiai įtraukiantys jaunos žmones) kaip „skaistūs ne savo noru“ (angl. *incels*)¹², „tavo kūnas, mano pasirinkimas“ (angl. *Your body, my choice*)¹³ bei tradicinių lyties rolių aukštinimas (pavyzdžiui, *tradwife*)¹⁴, kurie priešiskai žiūri į lyčių lygybės tikslą ir iš esmės nurodo tai, kad „jau nueita per toli“ ir būtina grįžti prie tradicinių, „natūralių“ lyčių rolių. Lietuvoje, net ir valdžioje būnant pakankamai liberaliai koalicijai ir šaliai modernėjant, užtikrinti lyčių lygybę taip pat vis dar sunku dėl politinės valios trūkumo ir pasipriešinimo Seime. Šiame magistro darbe siekiama pažvelgti į diskursus, susijusius su lyčių lygybe, produkuojamus LR Seimo vyrų. Politikams vyrams išliekant galios pozicijoje, svarbu nagrinėti, kaip jie supranta ir vertina lyčių lygybės klausimus. Tikimasi, kad atrasti diskursai leis geriau suprasti, kodėl moterų teisių klausimai ir lyčių lygybės užtikrinimas nėra savaime suprantami prioritetai Lietuvos nacionalinėje politikoje. Šis

⁹ Magdalena Romera, „The transmission of gender stereotypes in the discourse of public educational spaces“ *Discourse & Society* 26.2 (2015): 205-229.

¹⁰ Nicholas Carnes, *The cash ceiling: why only the rich run for office-and what we can do about it* (Princeton: Princeton University Press, 2020), 2-5.

¹¹ Karen Celis ir Joni Lovenduski, „Power struggles: gender equality in political representation“, *European Journal of Politics and Gender* 1.1-2 (2018): 149-166.

¹² Meghan Gosse, Michael Halpin ir Finlay Maguire, „Stochastic Gender-Based Violence: How Incels Justify and Encourage Sexualized Violence Against Women“, *Violence Against Women* (2024):1-28.

¹³ Moira Donegan, „‘Your body, my choice’: what misogynistic Trump supporters feel about sexual power“, *The Guardian*, žiūrėta 2024 m. gruodžio 15 d., <https://www.theguardian.com/commentisfree/2024/nov/13/your-body-my-choice-maga-men>

¹⁴ Natalie Viebrock, „The dangerous appeal of the Trad Wife“, *The Queen’s University Journal*, žiūrėta 2024 m. gruodžio 15 d. <https://www.queensjournal.ca/the-dangerous-appeal-of-the-trad-wife/>

tyrimas siekia atskleisti mąstymo prielaidas susijusias su lyčių lygybe – išsiaiškinti, kokius argumentus vyrai politikai naudoja priimant sprendimus Seime ir kokie diskursai yra artikuliuojami. Tikimasi, kad tai gali suteikti medžiagos interpretuoti ir rasti galimų paaiškinimų moterų teisių reprezentacijos ir lyčių lygybės vietos politinėje darbotvarkėje klausimams. Šiame darbe keliamas **tyrimo klausimas**: kokie diskursai lyčių lygybės klausimu yra artikuliuojami LR Seimo politikų?

Literatūros apžvalga: Analizuoti politinį diskursą lyčių lygybės temoje yra svarbu dėl to, nes lyčių lygybės politikos pasiūlymai dažnai meta iššūkį institucionalizuotoms privilegijoms, hegemoniniam diskursui, nusistovėjusiems lyčių santykiams ir socialinėms normoms ar vertybėms ir dėl to susilaukia pasipriešinimo.¹⁵ Akademinėje literatūroje daug dėmesio skiriama lyčių lygybės vaidmeniui ir atsiskleidimui konkrečiuose politiniuose dokumentuose, pavyzdžiui, partijų bei vyriausybių programose, įstatymų projektuose, ES dokumentuose. Lyčių lygybės klausimai dažnai tampa politinių susidūrimų ir debatų objektu. Svarbu tai, kad jiems skiriama vis daugiau dėmesio, pavyzdžiui, ES lyčių lygybės užtikrinimas neapsiriboja tik ekonominio dalyvavimo klausimais – lyties aspekto integravimas (angl. *gender-mainstreaming*) yra tapęs vienu pagrindinių ES politikos principų, atspindinčių lyčių lygybės, kaip vienos pamatinių ES vertybių, suvokimą¹⁶. Dėl šios priežasties ES būtų galima traktuoti kaip autoritetą lyčių lygybės klausimais šalims narėms. Tačiau lyčių lygybės rėminimo ES politiniame diskurse tyrimas atskleidė, jog nors ES lyčių lygybės diskursas buvo praplėstas įtraukiant smurtą artimoje aplinkoje, šeimos politikos ir lyčių nelygybės politikoje klausimus, jis išliko ganėtinai paviršutiniškas, t. y. net ir ES lygmeniu nekeliami rimti iššūkiai nelygiaverčiams lyčių tarpusavio santykiams ar žalingoms praktikoms, susijusioms su socialine lytimi.¹⁷ Nepaisant aiškaus lyčių lygybės deklaravimo, ES diskurse kol kas trūksta potencialo gilesnei nelygiaverčių lyčių santykių artikuliacijai.¹⁸

Panaši tendencija stebima ir Jungtinių Tautų atveju – oficialūs įsipareigojimai lyčių lygybei svyruoja nuo nuoširdžių ir veiksmingų iki instrumentinių.¹⁹ Akademinėje lauke vis daugiau dėmesio skiriama ir besivystančioms šalims. Nors įprasta manyti, kad besivystančiose šalyse moterų politinė galia yra žemesniame lygyje nei išsivysčiusiose šalyse, tyrimai atskleidžia, kad šiose šalyse

¹⁵ Catherine Marshall, „Policy discourse analysis: Negotiating gender equity“ *Journal of Education policy* 15.2 (2000): 125-156.

¹⁶ European Institute of Gender Equality, „What is gender mainstreaming?“, EIGE, žiūrėta 2024 m. balandžio 1d. <https://eige.europa.eu/gender-mainstreaming/what-is-gender-mainstreaming#toc-the-eu-approach-to-gender-mainstreaming>

¹⁷ Emanuela Lombardo ir Petra Meier, „Framing gender equality in the European Union political discourse“, *Social Politics* 15.1 (2008): 101-129.

¹⁸ Malin Rönnblom, „Bending towards growth: Discursive constructions of gender equality in an era of governance and neoliberalism“, kn. *The discursive politics of gender equality*, sud. Emanuela Lombardo, Petra Meier ir Mieke Verloo (Oxford: Routledge, 2009), 125-140.

¹⁹ Laura Sjöberg ir Cameron G. Thies, „Gender and International Relations“, *Annual Review of Political Science* 26 (2023): 451-467.

galima stebėti moterų galios įtvirtinimo modelius, kurie meta iššūkį nusistovėjusioms koncepcijoms, ypač veikiant mikro lygmeniu – per šeimą, kurioje moterys vis labiau balansuoja nelygiaverčius lyčių tarpusavio santykius, o šeimos santykių dinamika ir galios balansas labai svarbus ir politinės galios aspektu.²⁰

Nemaža dalis akademinų tyrimų nagrinėja lyčių lygybės ir politinės ideologijos ryšius. Čia svarbios partijų programos, kurios iš esmės atspindi bei kuria partijų tapatybę, apibrėžia pagrindines jų vertybes. Pavyzdžiui, lyginant Švedijos ir Suomijos atvejus priimant vaiko priežiūros atostogų reformas, buvo tiriamas partijų ir vyriausybių diskursas ir kaip jame naudojamos socialinės įtraukties ir lyčių lygybės elementais skatinant arba blokuojant šias reformas. Tyrime atskleidžiama, kad politiniai nesutarimai partijų lygmeniu išryškėjo būtent dėl šių diskurso elementų – jiems aiškiai prieštaravo konfesinės ir nacionalistinės-populistinės partijos.²¹ Nagrinėjant lyčių lygybės tematiką politiniame lauke, būtina įvertinti tai, kad politikoje vis dažniau atsiranda ryškių radikalios dešinės politikų ir partijų. Radikalios dešinės bei populizmo diskurse lyčių lygybė pateikiama kaip elitistinės darbotvarkės dalis, naikinanti tradicinius lyčių vaidmenis, todėl jai yra priešinamasi.²² Taip pat didėja radikalios dešinės palaikymas „dešiniosioms feministėms“, kurios propaguoja tradicinius lyčių vaidmenis bei šeimos sampratą.²³

Lietuvoje atlikta politinių partijų programų analizė lyčių lygybės aspektu parodė, kad moterų teisių bei lyčių lygybės klausimai, kurie rūpėjo apklaustoms moterims ir nevyriausybiniams organizacijoms, nėra prioritetiniai ir nebuvo plačiai įtraukti į partijų programas. Visgi, kelios partijos kalbėjo apie siekį skatinti lyčių lygybę (LVŽS, DP, LSDP, LP ir LRLS), verta paminėti, kad gana skirtingomis priemonėmis, nebūtinai reiškiančiomis realų lyčių lygybės siekį. Šiame tyrime išryškėjo įdomi tendencija – 2020 metais, kitaip nei ankstesnių rinkimų metu per visą nepriklausomybės laikotarpį, atsirado anti-feministinių partijų, aiškiai formuluojančių priešišumą lyčių lygybei (LLRA-KŠS, CP-T ir NS).²⁴ Kalbant apie Lietuvos politinį lauką, lyčių lygybės politikos įgyvendinimas kol kas nėra pakankamai sėkmingas. Nepaisant to, kad Lietuva atsižvelgia į ES lyčių lygybės politikos standartus, o teisinis lygių galimybių reglamentavimas yra pakankamai išplėstas, egzistuoja atotrūkis tarp formalios ir realios lyčių lygybės. Tyrime, kuriame lyginama Lietuvos ir Švedijos lyčių lygybės situacija, pastebima, kad istorinės aplinkybės lėmė tai, jog Lietuvoje lyčių

²⁰ Rachel E. Brulé, „Women and Power in the Developing World“, *Annual Review of Political Science* 26 (2023): 33-54.

²¹ Mikael Nygård ir Ann-Zofie Duvander, „Social inclusion or gender equality?: Political discourses on parental leave in Finland and Sweden“, *Social Inclusion* 9.2 (2021): 300-312.

²² Marion Löffler, Russell Luyt ir Kathleen Starck, „Political masculinities and populism“, *Norma* 15.1 (2020), 2.

²³ Ruth Wodak, *The politics of fear: What right-wing populist discourses mean* (Los Angeles: Sage, 2015), 1-25.

²⁴ Giedrė Purvaneckienė, „10 politinių partijų rinkimų į Seimą 2020 m. programų analizė lyčių lygybės aspektu“, Lietuvos moterų lobistinė organizacija, 2023.

lygybės politikos vystymas vertinamas kaip eurointegracinių procesų, o ne nacionalinės socialdemokratinės gerovės valstybės modelio (kaip yra Švedijoje) rezultatas.²⁵ Posovietinis šalies kontekstas svarbus lyčių lygybės siekiui – vakarietiška feministinė darbotvarkė dažnai neatliepia posocialistinio konteksto, kuriame ji gali būti suvokiama kaip svetima²⁶, taip pat svarbus ir nusivylimas po nepavykusio sovietų projekto pasiekti lyčių lygybės, nors ji ir buvo deklaruojama.²⁷ Tai, kad lyčių lygybės klausimai kelia intensyvias diskusijas, daro šią temą aktualią, o atsižvelgiant į radikalias dešinės, aktyviai prieštaraujančios lyčių lygybės darbotvarkei, stiprėjimą bei Lietuvoje ryškėjantį anti-feministinį diskursą, šios temos tyrimas Seimo lygmeniu svarbus, nes išanalizavus, kokie diskursai lyčių lygybės atžvilgiu yra artikuliuojami sprendimų priėmėjų Seime, galima parodyti, kokia yra lyčių lygybės tikslų vieta politinėje darbotvarkėje.

Parlamentas, kaip institucija, literatūroje taip pat yra nagrinėjamas per lyties prizmę. Kvotų tyrimai atskleidžia, kad daugiau moterų valdžios institucijose sąlygoja didesnę dėmesį moterų teisių, skurdo, sveikatos apsaugos klausimams, vis dėlto pastebima, kad moterys, išrinktos pagal kvotas ir patekusios į vyrų dominuojamus parlamentus, dažnai susiduria su sunkumais, ypač kai bandoma reformuoti politiką, kuri palaiko vyrų galios poziciją.²⁸ Pačios moterys, kaip politikės, taip pat neišvengiamai patiria didesnę spaudimą – jos yra vertinamos labiau neigiamai nei moterys apskritai, nes tarsi stokoja tiek konvencinio moteriškumo, tiek „reikiamo“ vyriškumo politikoje.²⁹ Moterų politikų vaizdinys taip pat stipriai priklauso nuo to, kaip jis kuriamas medijose.³⁰ Tiriant Australijos parlamentą pastebėta, kad vyrų politikų produkuojami lyčių lygybės diskursai suponuoja, kad lyčių nelygybė yra suprantama kaip fiziologinė neišvengiamybė, kaip problema vyrams arba kaip apskritai neaktuali problema, o tai lemia situaciją, kai moterims politikėms sunku kalbėti ir būti išgirstoms diskriminacijos ir moterų teisių užtikrinimo klausimais.³¹ Švedijoje atliktas tyrimas parodė neigiamą ryšį tarp didesnio moterų buvimo politikoje ir politikų vyrų iniciatyvų lyčių lygybės klausimais.³²

²⁵ Viktorija Ulickaitė, „Lyčių lygybės politikos įgyvendinimas: Lietuvos ir Švedijos atvejo analizė“, *Informacijos mokslai* 77 (2017): 75-89.

²⁶ Sirkku K. Hellsten, „Can Feminism Survive Capitalism? Challenges Feminist Discourses Face in Promoting Women's Rights in Post-Soviet Europe“, kn. *Women's Citizenship and Political Rights*, sud. Sirkku Hellsten, Anne Holli, ir Krassimira Daskalova, (London: Palgrave Macmillan UK, 2006), 53-66.

²⁷ Elena Zdmvomylova ir Anna Temkina, „Gendered citizenship in Soviet and post-Soviet societies“, *Nation and gender in contemporary Europe* (2005): 96-113.

²⁸ Amanda Clayton, „How do electoral gender quotas affect policy?“, *Annual Review of Political Science* 24 (2021): 235-252.

²⁹ Kelly L. Winfrey ir James M. Schnobelen, „Running as a woman (or man): A review of research on political communicators and gender stereotypes“, *Review of Communication Research* 7 (2019): 109-138.

³⁰ Lanchukorn Sriwimon ir Pattamawan Jimarkon Zilli, „Applying Critical Discourse Analysis as a conceptual framework for investigating gender stereotypes in political media discourse“, *Kasetsart Journal of Social Sciences* 38.2 (2017): 136-142.

³¹ Mary Crawford ir Barbara Pini, „Gender equality in national politics: the views of Australian male politicians“, *Australian Journal of Political Science* 45.4 (2010): 605-621.

³² Andrej Kokkonen ir Lena Wängnerud, „Women's presence in politics and male politicians commitment to gender equality in politics: Evidence from 290 Swedish Local Councils“, *Journal of Women, Politics & Policy* 38.2 (2017): 199-220.

Literatūroje netgi randama pavyzdžių, kai feministais save laikantys vyrai vengia kvestionuoti savo, kaip vyrų, privilegijas ir naudoja diskursus, kurie jas stiprina ir atkuria, taip nerefleksyviai priešindamiesi feminizmui.³³ Tyrimai atskleidžia, kad viešasis diskursas apskritai plačiai suponuoja poziciją ir suvokimą tarp vyrų, kad lyčių lygybė naudinga tik moterims, taip neatskleidžiant lyčių nelygybės kompleksinio problemiško ir žalos patiems vyrams.³⁴

Vyrų politikų vaidmuo lyčių lygybės diskurse akademinėje literatūroje taip pat atsiskleidžia per konkrečių asmenybių ar skandalų tyrimus. Pavyzdžiui, Kanados ministro pirmininko J. Trudeau, kuris laiko save feministu, kalbose atsiskleidžia neoliberalus diskursas, t. y. lyčių lygybės tematika apsiriboja lygiomis galimybėmis dalyvauti ekonomikoje. Tyrimas atskleidžia, kad tarp feminizmo ir neoliberalaus diskurso politinėje sferoje tvyro tam tikra įtampa,³⁵ kas iš esmės yra problema – lyčių lygybę apribojant ekonominės gerovės supratimu, į diskursą nepatenka kitos gilios, sisteminės lyčių nelygybės problemos. Lyčių nelygybė tiriama ir per ko ne kiekvienoje šalyje pasitaikančius seksualinio priekabiavimo ar prievartos aktus, įvykdomus politikų vyrų. Pavyzdžiui, Prancūzijos politiko Dominique Strauss-Kahn skandalo analizė Prancūzijos spaudoje atskleidė, kad viešajame diskurse yra plačiai paplitusi seksualinio smurto tolerancija ir hegemoninis „vyriskas“ diskursas (angl. *malestream discourse*), kuris autorių yra siejamas su istorine bei kultūrine perspektyva, kurioje vis dar palaikoma *maskuliniška* pilietybė, suponuojanti diskursą, kuriame moterys nesuvokiamos kaip lygios pilietės, kurios gali užimti lygiavertišką poziciją viešojoje erdvėje.³⁶

Verta atkreipti dėmesį, kad akademiniam lauke, nagrinėjančiame lyčių lygybės ir politikos ryšį, vis dar įprasta dėmesį sutelkti nepalankiai moterų padėčiai politikoje, moterų vaizdinui politikoje bei moterų politiniam dalyvavimui. Šiuo magistro darbu, siekiančiu identifikuoti galios pozicijoje esančių ir sprendimus priimančių vyrų politikų artikuliuojamus diskursus, siekiama papildyti dar kur kas mažesnės apimties akademinę diskusiją, atkreipiančią dėmesį į vyrų galios pozicijos problemą ir siūlančią gilesnę žvilgsnį į politikų vyrų produkuojamų diskursų svarbą lyčių lygybės užtikrinimui. Siekiant atrasti politikų vyrų artikuliuojamus diskursus lyčių lygybės klausimu, šiame darbe analizuojamos 2020-2024 metų Seimo posėdžių stenogramos, atliekama feministinė poststruktūralistinė diskurso analizė. Darbas struktūruojamas pristatant teorines prielaidas (poststruktūralizmo prielaidas, susijusias su diskurso suvokimu, feministinę poststruktūralistinę diskurso analizę bei lyčių lygybės diskursines strategijas), aptariama darbo

³³ Robert K. Pleasants, „Men learning feminism: Protecting privileges through discourses of resistance“, *Men and Masculinities* 14.2 (2011): 230-250.

³⁴ Lindsay Clowes, „The limits of discourse: Masculinity as vulnerability“, *Agenda* 27.1 (2013): 14-17.

³⁵ Pascale Dangoisse ir Gabriela Perdomo, „Gender equality through a neoliberal lens: A discourse analysis of Justin Trudeau’s official speeches“, *Women’s Studies in Communication* 44.3 (2021): 419-447.

³⁶ Muriel Rouyer, „The Strauss-Kahn affair and the culture of privacy: mistreating and misrepresenting women in the French public sphere“, *Women’s Studies International Forum* vol. 41 (2013): 187-196.

metodologija, pateikiama politikų pasisakymų lyčių lygybės klausimais analizė, išskiriami identifikuoti diskursai bei pateikiamos išvados.

Darbo tikslas: atrasti, kokie diskursai lyčių lygybės klausimu yra artikuliuojami LR Seimo politikų.

Uždaviniai:

1. Suformuoti teorines darbo prielaidas, leidžiančias analizuoti vyrų politikų artikuliuojamus diskursus lyčių lygybės klausimu.
2. Išanalizuoti 2020-2024 metų LR Seimo posėdžių stenogramas.
3. Remiantis teorinio pagrindo prielaidomis, išanalizuoti LR Seimo vyrų politikų pasisakymus, svarbius lyčių lygybės klausimui, ir identifikuoti naudojamas diskursines strategijas bei jų implikacijas.
4. Identifikuoti vyrų politikų artikuliuojamus diskursus ir aprašyti, kuo jie pasižymi ir ką tai reiškia lyčių lygybės siekiui.

1. Teorinis pagrindas

Siekiant išsiaiškinti, kodėl lyčių lygybės užtikrinimas Lietuvoje nėra savaime suprantamas ir neginčijamas tikslas, o politiniai siūlymai dažnai susilaukia pasipriešinimo, svarbu analizuoti sprendimų priėmėjų pasisakymus ir ieškoti politinių diskursų elementų, kurie padėtų atskleisti vyrų politikų prielaidas, įsitikinimus ir iš to kylančią lyčių lygybės suvokimą. Coward ir Black nurodo, kad kalba nėra seksistinė *per se*, tačiau kalbinė sistema yra pagrindas kurti ir interpretuoti posakių rinkinius – diskursus – kurie veikia ir reprodukuoja tam tikrą moterų ir vyrų skirstymą į kategorijas ir galios pozicijas.³⁷ Diskursinis požiūris į politiką yra svarbus norint ištirti, kaip veikia galios struktūros, ką įgalina ir ką apriboja dominuojantis diskursas.³⁸ Šiame darbe konstruojamas teorinis pagrindas, kuris remiasi poststruktūralistinėmis prielaidomis apie diskursą, taip pat diskurso ir galios ryšio svarbą. Kitas svarbus aspektas yra vyriškumų ir galios bei politikos santykis, taip pat – diskursinės lyčių lygybės įvedimo į politinį diskursą strategijos ir teorinės prielaidos, padedančios analizuoti lyčių lygybės specifiką diskurse.

1.1. Diskursas ir galia. Esminės prielaidos apie diskursą šiame darbe kildinamos iš poststruktūralizmo paradigmos. Foucault nurodo, kad diskursas ne atspindi realybę – jis ją kuria per institucijas, visuomenės diskurso palaikymo strategijas. Foucault kviečia suabejoti tiesa, kuri nėra

³⁷ Maria Black ir Rosalind Coward, „Linguistic, social and sexual relations: a review of Dale Spender’s *Man Made Language*”, *The feminist critique of language: A reader* (1998): 100-118.

³⁸ Emanuela Lombardo, Meier Petra ir Verloo Mieke, *The discursive politics of gender equality: Stretching, bending and policy-making*, (Oxford: Routledge, 2009): 8-9.

objektyviai, fiksuotai egzistuojanti, kritiškai žvelgti į „savaime suprantamus dalykus“. Tiesa yra kuriama diskursyviai, anot Foucault, svarbu pripažinti diskurso realumą steigiant pasaulį ir socialinius santykius.³⁹ Galia taip pat yra svarbus konceptas šiame darbe, Foucault apie ją kalba kaip apie išsiskaidžiusią, produktyvią – per nepalaujamus susidūrimus turinčią poveikį transformuoti, stiprinti ir sudaryti sąlygas veikti tam tikriems diskursams, o diskursai savo ruožtu palaiko galios santykius. Būtent galia „gamina“ supratimą, be jos – nėra žinojimo.⁴⁰ Foucault diskursai, tai ne tekstas – tai struktūriškai kuriamos žinojimų sistemos, kurios veikia plačiai ir nurodo, ką galima sakyti ir kas yra tiesa (kontekste priklausomame nuo laikotarpio ir lokalumo).

Galios ir diskurso suvokimą papildant lyties aspektu, svarbios Butler prielaidos. Ji nurodo, kad galios struktūra taip pat yra išsiskidusi – plačiai pasklidusi po institucijas, socialiai veikianti per įstatymų leidybą, jų suponuojamas normas. Moteriškumas ir vyriškumas yra socialiai, sistemiškai bei diskursyviai formuojami konceptai, kurie veikia individų gyvenimus ir tarpusavio santykius, be kita ko, nurodantys į binariškumo „natūralumą“. Kaip ir Foucault, Butler nurodo, kad galia yra ne tik represyvi, ji produktyvi – skatina mus būti, elgtis tam tikru būdu, t. y. performatyviai „atlikti“ savo lytį.⁴¹ Butler teigia, kad biologinė ir socialinė lytis, heteronormatyvumas – tai dirbtiniai konceptai, kurie dėl ilgamečio patriarchalinių diskursų, praktikų ir institucijų veikimo yra pateikiami kaip prigimtiniai.

Bacchi teorinėje prieigoje, padedančioje analizuoti politinį diskursą, diskursas suvokiamas ne kaip tiesiog intencionaliai ar instrumentiškai kuriamas kelių galią turinčių veikėjų, bet neatsietas nuo jų produkuojančių struktūrinių veiksmų (istorijos, tradicijų ir pan.), kurios taip pat neegzistuoja be žmogaus įsikišimo. Ši prieiga skatina atkreipti dėmesį į veikėjų turimas prielaidas, pasireiškiančias politiniame diskurse, taip pat vertybes, kurios, kaip ir prielaidos, taip pat yra svarbi diskurso dedamoji dalis – jos kuria tam tikras reikšmes ir vertinimus, pavyzdžiui, tam, kas yra vertinama kaip moralu, o kas ne.⁴² Diskursas, ypač politikoje, gali būti naudojamas ir instrumentiškai, tačiau svarbu suvokti ribojantį, bet tuo pačiu ir produktyvų diskurso pobūdį – jis kuriamas tam tikrame struktūriniame fone, kuris veikia produkuojančius diskursą, tačiau veikėjai taip pat gali reprodukuoti arba keisti diskurso kryptį. Lombardo, Meier ir Verloo diskursas taip pat suvokiamas kaip glaudžiai susijęs su galios struktūromis, kuris tuo pačiu atspindi ir atkuria socialines struktūras, kuriose veikia jų subjektas. Diskursas, anot autorių, turi galią palaikyti arba transformuoti *status quo*, kas ypač aktualu

³⁹ Michel Foucault, *Diskurso tvarka*, (Vilnius: Baltos lankos, 1998), 15-40.

⁴⁰ Michel Foucault, *Seksualumo istorija*, (Vilnius: Vaga, 1999), 7-99.

⁴¹ Judith Butler, *Gender trouble: feminism and the subversion of identity*, (New York; London: Routledge, 1990), 1-34.

⁴² Carol L. Bacchi, *Women, policy and politics: The construction of policy problems*, (London: Sage Publications Ltd, 1999), 48-49.

politiniame lauke, diskutuojant apie lyčių lygybės klausimus, kurie gali būti tiesiogiai susiję su diskursą produkuojančių hierarchija toje socialinėje struktūroje.⁴³ Bacchi išskiria tris pagrindinius diskurso implikacijų efektus: diskursiniai subjektų ir subjektyvumų kūrimo būdai; padariniai, atsirandantys dėl apribojimų tam, ką galima pasakyti; ir diskurso „gyvieji padariniai“, t. y. jo reikšmė socialinei tikrovei.⁴⁴ Baxter diskursus apibrėžia kaip žinojimo rinkinius, kurie susideda iš prielaidų, lūkesčių, aiškinimų, kurie veikia vyraujančias socialines ir kultūrines praktikas.⁴⁵ Baxter taip pat nurodo produktyvų diskurso veikimą. Anot jos, realybės suvokimas ir patyrimas yra kuriamas diskursyviai, todėl diskurso produkuotojų tapatybės ir galios pozicijos yra nuolat rekonstruojamos ir atviros naujiems apibrėžimams, o lokalsios reikšmės visada veikia, reprezentuoja ir atkuria socialinius santykius ir praktikas platesne reikšme.⁴⁶

Taigi, esminės prielaidos, susijusios su diskursu, yra tai, kad jis veikia struktūrose ir yra jų įgalinamas – jis turi įtaką tam tikrų normų, galios pozicijų ir socialinių santykių įtvirtinimui, tačiau tuo pačiu diskursas ir produktyvus – galintis aktyviai palaikyti arba transformuoti socialines struktūras. Diskursas taip pat veikia realybės suvokimą ir patyrimą, taip būdamas erdve įtvirtinti socialines tapatybes ir jų galios pozicijas, formuodamas subjektyvumus ir socialines praktikas. Tai reiškia, kad Lietuvos politikų pasisakymai, kurie sudaro politinį diskursą, yra svarbūs ir platesnėms diskursinėms struktūroms, veikiančioms lyčių lygybės situaciją. Ypač dėl to, kad politikai yra galios pozicijoje, jų diskurso implikacijos turi dar didesnę formuojančią galią socialinei tvarkai. Tačiau būtina nepamiršti, kad politikai taip pat veikia tam tikroje diskursinėje aplinkoje, kontekste, kurie juos riboja ir nurodo būdus, kaip jiems veikti.

1.1.1. Lyties aspektas diskurso analizėje. Feministinė poststruktūralistinė diskurso analizė. Diskursai, susiję su lyčių lygybės aspektais, yra kompleksiški ir dažnai ginčijami – čia vyksta diskursinės kovos, siekiant vienaip ar kitaip apibrėžti ne tik konkrečias lyčių lygybei aktualias problemas, bet ir pačius moterų bei vyrų santykius ir lyties tapatybes, galios pozicijas. Lyčių lygybė, kaip sąvoka, yra pastoviai kvestionuojamas konceptas, kurio reikšmės (net kiekvieno žodžio atskirai) nuolat kito ir vis dar kinta. Anot Lombardo *et al.*, diskursų analizė yra itin aktuali tiriant galios pozicijoje esančių vyrų prielaidas ir suvokimus, nes jų padėtį veikia ir lyčių lygybės judėjimas, kuris plečiasi nuo legalistinio, t. y. lygių teisių ir galimybių užtikrinimo iki plataus lyties aspekto integravimo (angl. *gender-mainstreaming*), kuris atveria kelią lyčių lygybės užtikrinimui, galvojant

⁴³ Lombardo, Meier ir Verloo, *The discursive politics of gender equality*, 7-10.

⁴⁴ Bacchi, 199-200.

⁴⁵ Judith Baxter, *Positioning gender in discourse: A feminist methodology*, (London: Palgrave Macmillan UK, 2003), 46.

⁴⁶ *Ibid*, 10-12.

apie struktūrinės, sisteminės nelygybės priežastis ir įtraukiant į šį procesą pačius vyrus.⁴⁷ Taigi, jų diskursai, susiję su lyčių lygybe, yra itin svarbūs pokyčių galimybėms.

Baxter pristato feministinę poststruktūralistinę diskurso analizę (FPDA), kuri lyties ir galios pozicijų aspektus diskurse pateikia kaip esminius. FPDA apibrėžiama kaip feministinis žvilgsnis analizuojant būdus, kaip diskursą produkuojantys subjektai derasi dėl savo tapatybės pozicijų, kurios yra nulemtos konkuruojančių bei susipynusių diskursų. Šioje prieigoje yra svarbios įtamos, konkuruojančios perspektyvos, galių pozicijų (ne)stabilumas, dviprasmybės ir prieštaravimai.⁴⁸ Diskursas, kuris produkuojamas viešose ar institucionalizuotose erdvėse, yra ypatingai reikšmingas, nes diskurso ir galios santykiai čia yra ryškiausi.⁴⁹ Baxter nurodo, kad FPDA siekia nutolti nuo nepakankamai kompleksinių lyties poveikio kalbos struktūrai ir moterų subordinacijos temų – čia siekiama nagrinėti pagrindinius su lytimi susijusius diskursus, kurie egzistuoja ir veikia tam tikrame lokaliame kontekste.⁵⁰

Seimas – tinkamas atvejis analizuoti diskursus pasitelkiant FPDA, nes čia sudaromos sąlygos kurtis galios santykiams, jiems keistis ar reprodukuotis. Svarbu akcentuoti, kad diskursai neveikia atskirai vienas nuo kito, jie yra susieti, t. y. diskursai, susiję su lyčių lygybės temomis, gali būti susiję tarpusavyje ir pildomi ar ginčijami kitų institucionalizuotų ar mažiau formalių diskursų, kurie juos veikia.⁵¹ FPDA nagrinėja, kaip subjektai veikia derantis dėl įvairių reikšmių ir kaip jų veikimą sąlygoja tai, kaip jie patys save pozicionuoja bei tai, kaip jie yra pozicionuojami specifiniame diskursiniame kontekste. Baxter pabrėžia, kad subjektai retai kada išlieka nuolatinėje galios pozicijoje, priklausomai nuo konteksto bei konkuruojančių diskursų, galios pozicija mikro lygmeniu, diskusijos, pokalbio metu, gali būti pakankamai svyruojanti.⁵² Politinis diskursas yra apie institucionalizuotą diskursą, kuris skleidžiamas galios pozicijoje esančių asmenų, todėl vyrų politikų, kaip diskursą produkuojančių subjektų, pasisakymų analizė yra svarbi atskleidžiant lyčių lygybės suvokimus, egzistuojančius lokaliame Lietuvos kontekste, ir siekiant interpretuoti šio diskurso implikacijas socialiniams santykiams plačiąja prasme.

Išdėsčius pagrindines teorines prielaidas, susijusias su diskursu, šiame darbe jis tiriamas kaip galios santykių ir socialinės hierarchijos produktas, kuris reiškiasi diskursą produkuojančiųjų įsitikinimais, argumentais, prielaidomis, reiškiamomis vertybėmis, kurios leidžia suvokti, kaip diskursą produkuojantys suvokia juos supantį pasaulį, įtvirtina jame savo buvimą, o tam tikras

⁴⁷ Lombardo *et al.*, *The discursive politics of gender equality*, 7.

⁴⁸ Baxter, 1-2.

⁴⁹ *Ibid*, 9.

⁵⁰ *Ibid*, 66.

⁵¹ *Ibid*, 8.

⁵² *Ibid*, 5-10.

pasaulio matymas ir toliau (at)kuria socialinius santykius. FPDA prielaidos išryškina tai, kad analizuojant politinį diskursą būtina suvokti, kad būtent per diskursą ir jame subjektai įtvirtina savo pozicijas ir tapatybę, derasi dėl galios pozicijų, o lytis šiame procese yra svarbi.

1.2. Politiniai vyriškumai ir vyrų hegemonija. Siekiant analizuoti vyrų politikų diskursus lyčių lygybės klausimais, būtina akcentuoti vyrų vaidmenį šiame siekyje. Norint probleminti ir giliau pažvelgti į vyrų galios pozicijos natūralizavimą ir jo reikšmę lyčių lygybei, būtina įtraukti teorines prielaidas ir sąvokas, susijusias su politiniu vyriškumu, vyrų hegemonija ir apskritai lyties konceptualumu. Suvokiant lytį kaip socialiai suponuojamas normas ir reikalavimus, su kuriais susiduria moterys ir vyrai būtent dėl savo lyties, taip pat kaip sistemiškai egzistuojančias socialines sąveikas, struktūras ir institucijas⁵³, tampa aišku, kad lytis yra svarbus aspektas tam, kaip moterims ir vyrams *leidžiama būti* šiame pasaulyje bei jų tarpusavio santykio (ne)lygybei įvertinti. Lytį, kaip kategoriją, svarbu nagrinėti politikos moksluose, kadangi ji konstruojama socialiai ir yra stipriai susijusi su galios struktūromis, o jos konstravimo būdas ir implikacijos nurodo platų poveikį socialinei tvarkai.

1.2.1. Normatyvumas versus politiškumas. Visų pirma, būtina vyrus ir vyriškumus akcentuoti kaip socialiai, diskursų būdu kuriamus konceptus ir praktikas. Dėl vyriškosios lyties normatyvumo, taip apibrėžiant ir pažymint moteriškąją lytį kaip *kitą*, vyras tarsi išliko nepažymėta lytimi, bendrine.⁵⁴ Vyro, kaip kategorijos, natūralizuotas normatyvumas maskuoja tai, kad vyrai iš tiesų yra lytiški (t. y. nėra *neutralūs* ar standartizuoti piliečiai), o vyriškumas taip pat socialiai konstruojamas.⁵⁵ Taigi, vyriškumas buvo ir vis dar yra mažiau kvestionuojamas ir analizuojamas, kaip kuriamas socialiai bei politiškai. Tai, kas yra normatyvu, pradeda atrodyti kaip įprasta, natūralu, nors iš tiesų normatyvumas nėra savaime suprantamas ir natūralus, tai – ilgų ir sudėtingų socialinių konfliktų bei priešpriešų rezultatas.⁵⁶ Lygiai taip pat normatyviais yra laikomi ir tam tikri vyrų elgesio modeliai, o tai yra vienas esminių dalykų, dėl ko nesikeičia *status quo*, nes šie procesai ne tik formuoja vyrų apibrėžimą, bet ir platesnius lyčių santykius bei derybas dėl galios ir tapatybės klausimų.⁵⁷ Vyriškumo, kaip normatyvumo, aspektas ypač ryškus viešojoje erdvėje, ypatingai politikoje, kur valdžios institucijos, normos ir praktikos, tradiciškai traktuojamos taip, lyg būtų paremtos objektyvumu, racionalumu ir nebūtų susijusios su lytimi, tačiau pažymėtina, kad pats racionalumas

⁵³ Nancy Burns, „Finding gender“, *Politics & Gender* 1.1 (2005): 137-139.

⁵⁴ Kathleen Starck ir Birgit Sauer, „Political Masculinities: Introduction“, kn. *A man's world? Political masculinities in literature and culture*, sud. Kathleen Starck ir Birgit Sauer, (Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 2014), 3-5.

⁵⁵ Jeff Hearn, „From hegemonic masculinity to the hegemony of men“, *Feminist theory* 5.1 (2004): 51.

⁵⁶ Michael Kimmel, „After fifteen years: the impact of the sociology of masculinity on the masculinity of sociology“, kn. *Men, Masculinities and Social Theory (RLE Social Theory)*, sud. Jeff Hearn ir David Morgan (London: Routledge, 1990), 93-95.

⁵⁷ Hearn, *From hegemonic masculinity to the hegemony of men*, 60-61.

įprastai kategorizuojamas kaip vyriškas bruožas⁵⁸, o pati politikos, kaip *viešos* erdvės, klasifikacija nurodo *viešos/privačios* erdvių dichotomiją, kuri yra *lytiška*, t. y. *privati* erdvė dažniausiai priskiriama moterims, o *vieša* – vyrams. Hearn nurodo, kad politika niekada nėra įvardijama kaip „vyrų politika“, nors iš tiesų praktikoje politika yra apie vyrus, jų tarpusavio santykį ir įtaką vienas kitam⁵⁹, taip pat įprastinės politikos praktikos ir diskursai yra formuojami vyriško elgesio normų.⁶⁰ Būtent dėl to vyriškumo akademinės diskusijos itin aktualios politikos moksluose – kritinės vyriškumo studijos siekia nušviesti struktūrines ir institucines lyčių tarpusavio santykių implikacijas.⁶¹ Nurodymas, kad vyriškumas yra taip pat socialiai konstruojamas, tik dažnai yra natūralizuojamas, padeda suprasti, kodėl vyriškumai ir jų suponuojamos normos nėra pakankamai kvestionuojamos, o politikos erdvė nėra probleminama kaip vyriška. Tai svarbu šio darbo analizei, nes tai turi ryšį su lyčių lygybės situacija ir leidžia suprasti, kaip politikai vyrai savo diskursais įtvirtina savo, kaip vyrų, tapatybes ir tuo pačiu suponuoja moterų padėtį. O tai, kad jie yra galios pozicijoje, t. y. valdžioje, jų diskursams suteikia dar daugiau normų formavimo bei keitimo galios.

1.2.2. Politiniai vyriškumai. Politinis vyriškumas (angl. *political masculinity*) yra svarbi sąvoka šiame darbe, nes ji nurodo vyriškumo konstravimą politinėje sferoje, t. y. Seime, o tai turi didelę įtaką lyčių tarpusavio santykiams, taigi ir lyčių lygybei plačiąja prasme. Politinis vyriškumas, anot Starck ir Sauer, „apima bet kokią vyriškumą, kuris yra konstruojamas apie „politinius žaidėjus“, jiems priskiriamas ir (arba) jų pačių teigiamas“, politiniai žaidėjai yra asmenys arba asmenų grupės, priklausančios politinei sričiai arba su ja susijusios, t. y. profesionalūs politikai, partijos nariai, kariuomenės atstovai, taip pat piliečiai ir politinių judėjimų nariai, siekiantys ar įgyjantys politines teises.⁶² Visuomenėje vyraujančios vyriškumo sampratos yra glaudžiai susijusios su politinio vyriškumo sampratomis.⁶³ Labiausiai paplitę politinio vyriškumo vaizdiniai varijuoja, bet visi pasižymi tuo, kad kažkuria prasme referuoja į galią.⁶⁴ Politiniai vyriškumai yra diskursiniai konstruktai, subjektyvumai, praktikos (tiek individualios, tiek kolektyvinės), kurios turi tiesioginės (ir ne tik) galios ir įtakos ne tik politikos formavimui, bet ir platesniam socialiniam gyvenimui.⁶⁵

⁵⁸ Starck ir Sauer, *Political Masculinities: Introduction*, 4.

⁵⁹ Jeff Hearn, „The Politics of Absent Men or Political Masculinities Without the Polis“, kn. *Masculine Power and Gender Equality: Masculinities as Change Agents*, sud. Russell Luyt ir Kathleen Starck (Cham: Springer, 2020), 17.

⁶⁰ Michael Flood ir D'Arcy Ertel, „Concluding Critical Commentary: Men's Experiences as Agents of Feminist Change“, kn. *Masculine Power and Gender Equality: Masculinities as Change Agents*, sud. Russell Luyt ir Kathleen Starck (Cham: Springer, 2020), 181-183.

⁶¹ Eva Kreisky, „Masculinity as an Analytical Category: Work in progress“, kn. *A man's world? Political masculinities in literature and culture*, sud. Kathleen Starck ir Birgit Sauer, (Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 2014), 11-12.

⁶² Starck ir Sauer, *Political Masculinities: Introduction*, 6-7.

⁶³ Kathleen Starck ir Russell Luyt, „Political masculinities, crisis tendencies, and social transition: Toward an understanding of change“, *Men and Masculinities* 22.3 (2019): 440-443.

⁶⁴ Hearn, *The Politics of Absent Men*, 17.

⁶⁵ *Ibid*, 18-19.

Svarbu analizuoti ir tai, kiek politinis vyriškumas yra atviras ginčyti, t. y. ar jis patiria konkuruojančių vyriškumų spaudimą. Starck ir Luyt nurodo, kad yra tokių laikotarpių, ypač krizių ir pereinamųjų laikotarpių metu, kai tam tikro politinio vyriškumo dominavimas yra absoliutus ir dažniausiai jis pasižymi dominavimo prieš moteris ir kitus vyrus legitimizavimu.⁶⁶ Todėl, analizuojant politinį diskursą, svarbu atkreipti dėmesį į lokalų jo kontekstą. Politinio vyriškumo analizė ypač svarbi tais atvejais, kai stebimas galios ginčijimas arba siekimas ją sustiprinti, reprodukuoti. Politinių vyriškumų suponuojami diskursai gali būti prisidedantys prie pokyčių, palaikyti *status quo*, būti progresyvūs, retrogresyvūs arba kelių šių dalykų mišinys.⁶⁷ *Tradicionis* politinis vyriškumo suvokimas, pasižymintis lyčių skirstymo kaip natūralaus, susijusio su biologine lytimi, taip pat ryšio tarp politikos ir vyriškumo skatinimu bei pabrėžimu, ypač gajus tarp radikalios dešinės politikų bei populistų.⁶⁸

1.2.3. Hegemoninis vyriškumas ir vyrų hegemonija. Socialinis vyriškumo konstravimas grindžiamas ideologine ir praktine moteriškumo atskirtimi, taip pat ir vyriškumo hierarchijomis.⁶⁹ Connell, išvysčiusi hegemoninio vyriškumo diskusiją, hegemoninį vyriškumą apibrėžia kaip lyčių praktikas, kurios legitimizuoja patriarchyto veikimą ir iš esmės subordinauja tiek moteris, tiek vyrus, neatitinkančius jo reikalavimų.⁷⁰ Connell nurodo, kad tik pozityvus vyriškumas, kuris būtų atviras lygybei su moterimis, leistų siekti pokyčio ir lyčių lygybės užtikrinimo.⁷¹ Hegemonija, kaip konceptas, atkreipia dėmesį į reprodukuojamą dominavimą ir jo pobūdį, keliant svarbų klausimą – ko dominavimas ir kieno jis kuriamas kaip savaime suprantamas⁷², o čia ypač svarbus politinis diskursas. Kadangi vyriškumas yra diskursinis produktas, jis nėra pastovus, nekintantis ar homogeniškas. Vyriškumas turi daug formų, o tarp jų egzistuoja hierarchija, tačiau, anot Connell, ir pats hegemoninis vyriškumas patiria kaitą, tiek veikiamas moterų priešinimosi patriarchalinei sistemai, tiek kitų vyriškumų formų spaudimo, o tai keičia ir lyčių tarpusavio santykius⁷³ ir, žinoma, turi poveikį lyčių lygybei. Hearn, kalbantis apie vyrų hegemoniją ir darantis jos skirtį nuo hegemoninio vyriškumo, teigia, kad vyrai, kaip kategorija, yra kompleksiška ir dvejopa, t. y. tai yra socialinė kategorija, formuojama lyčių sistemos, ir tuo pačiu – vyrai yra dominuojantys šios sistemos socialinių praktikų įgalintojai.⁷⁴ Tirti vyrų hegemoniją socialinėse praktikose reiškia tirti tai, kas nustato skirtingus buvimo vyrais būdus santykyje su moterimis ir kitais vyrais, t. y. kaip vyrų elgesys ir santykiai su

⁶⁶ Starck ir Luyt, *Political masculinities, crisis tendencies, and social transition*, 431-434.

⁶⁷ *Ibid*, 435-443.

⁶⁸ Löffler, Luyt ir Starck, *Political masculinities and populism*, 3-5.

⁶⁹ Kreisky, *Masculinity as an Analytical Category*, 16.

⁷⁰ Robert W. Connell, *Masculinities*, (Berkeley: University of California Press, 1995), 77.

⁷¹ Robert W. Connell ir James W. Messerschmidt, „Hegemonic masculinity: Rethinking the concept”, *Gender & society* 19.6 (2005): 846-853.

⁷² Hearn, *From hegemonic masculinity to the hegemony of men*, 55.

⁷³ Connell ir Messerschmidt, *Hegemonic masculinity: Rethinking the concept*, 829-859.

⁷⁴ Hearn, *From hegemonic masculinity to the hegemony of men*, 49-59.

kitais yra kategorizuojami.⁷⁵ Šios prielaidos yra reikšmingos analizuojant vyrų politikų diskursą, kuomet sprendžiant lyčių lygybės klausimus svarbios sprendžiančiojo prielaidos, pasaulio suvokimas ir sugebėjimas reflektuoti savo, kaip vyrų, poziciją socialinėje struktūroje. Taip pat svarbu atsižvelgti į tai, kaip, jei apskritai, ši pozicija yra kvestionuojama, kinta ar, priešingai, siekiama ją išlaikyti nepakitusia.

Kai kalbama apie vyrų galią ir hegemoniją, kritinės vyrų studijos nurodo, kad tai nereiškia, kad visi vyrai turi specifinę galią, bet, kad galia yra svarbus aspektas vyrų socialinėms praktikoms ir socialiniams ryšiams.⁷⁶ Kol kas vyrai iš esmės išlieka privilegijuoti politinėse institucijose. Jau minėtoje natūralizavimo diskusijoje vyrų vieta ir vaidmuo politikoje ir politinėse institucijose yra „savaime suprantami“, taigi lyčių nelygybės išlaikymas per politines praktikas ir diskursą yra naudingas vyrams kaip grupei.⁷⁷ Connell ir pats hegemoninio vyriškumo konceptas yra kritikuojami dėl to, kad neatskleidžia viso fenomeno kompleksiskumo ir įvairiapusiškumo. M. Moller teigia, kad vyriškumas gali būti produktyvus naujų, lyčių lygybei palankių socialinių ir kultūrinių praktikų, prasių kūrėjas.⁷⁸ Politinio vyriškumo diskusijoje įvedama pokyčių veikėjų (angl. *change agents*) sąvoka, kuri apibūdina vyrus, kurie proaktyviai siekia *status quo* pokyčio. Lyčių lygybės atveju, pokyčiai privalo apimti daugybę individualių, politinių, socialinių ir institucinių procesų, kurie reprodukuoja lyčių nelygybę. Tai reiškia, kad pokyčių veikėjai turi atsigrežti į savaimę suprantamumą ir normatyvumo aspektą – t. y. pradėti jį ginčyti ir kvestionuoti, o tai reiškia ginčyti ir kvestionuoti savo pačių privilegijas ir probleminti nelygius galios santykius tarp vyrų ir moterų.⁷⁹ Kas kelia daug iššūkių lyčių lygybės įtvirtinimui – tokia savirefleksija yra sudėtinga, tačiau ji ypač svarbi politikams, kurie yra galios pozicijoje ir gali formuoti sprendimus, kurie arba gerins, arba blogins lyčių lygybės situaciją.

Šio darbo kontekste yra svarbu įtraukti politinio vyriškumo sąvoką, kritikuoti vyro, kaip kategorijos, natūralizavimą ir normatyvumą. Taip pat akcentuoti vyriškumo konstravimą kaip diskursinę praktiką, kuri yra dviguba – veikiama lyčių sistemos, tačiau tuo pačiu veikiama vyrų, kaip dominuojančių, šios sistemos suponuojamų socialinių santykių kūrime. Vyrų politikų diskursus būtina nagrinėti kaip veikiančius tam tikrų vyriškumų sąlygose ir kontekste, įvertinant hegemoninio

⁷⁵ *Ibid*, 60-63.

⁷⁶ *Ibid*, 51.

⁷⁷ Natalie Galea ir Barbara Gaweda, „(De) constructing the masculine blueprint: the institutional and discursive consequences of male political dominance“, *Politics & Gender* 14.2 (2018): 276-282.

⁷⁸ Michael Moller, „Exploiting patterns: A critique of hegemonic masculinity“, *Journal of gender studies* 16.3 (2007): 263-276.

⁷⁹ Russell Luyt ir Kathleen Starck, „Only for the brave? Political men and masculinities: change agents for gender equality“, kn. *Masculine Power and Gender Equality: Masculinities as Change Agents*, sud. Russell Luyt ir Kathleen Starck (Cham: Springer, 2020), 6-9.

vyriškumo ir vyrų hegemonijos konceptus. Svarbu suvokti, kad lyčių nelygybės normas reprodukuoja rėmai, skiriami ne tik moterų, bet ir pačių vyrų padėčiai ir veikimui.

1.3. Problemos reprezentacijų reikšmė politiniame diskurse. Tirti politinius sprendimus, susijusius su lyčių lygybe, padeda Carol Bacchi išvystyta socialinio konstruktyvizmo krypties problemų reprezentacijos prieiga. Bacchi nurodo diskurso svarbą politiniuose sprendimuose – jos išplėto to požiūrio išeities taškas yra tai, kad politikos tikslai ar objektai nėra nepriklausomi nuo to, kaip apie juos yra kalbama, t. y. kaip jie reprezentuojami. Pati socialinė problema taip pat suprantama iš socialinio konstruktyvizmo žiūros taško – tai ne natūraliai ar autonomiškai egzistuojantis fenomenas, jos apibūdinimas priklauso nuo konteksto, galių struktūrų⁸⁰ – politinėje sferoje diskursu yra kuriamos tiek problemos, tiek jų sprendimo būdai. Bacchi teigia, kad kiekviename politiniame siūlyme implicitiškai arba eksplicitiškai yra užkoduotas problemos apibūdinimas, kurį autorė apibrėžia *problemos reprezentacijos* sąvoka. Bacchi pabrėžia, kad tai, *kaip* yra galvojama apie problemą, bei *kaip* ji yra suvokiama, iš esmės ir nurodo, kaip ji turi būti sprendžiama. Tačiau pabrėžiama, kad analizuoti reikėtų ne konkretų siūlomą problemos sprendimą, o patį *probleminimo* aspektą – šia prieiga skatinama į politinius sprendimus žiūrėti kaip į įvairių problemos interpretacijų bei reprezentacijų konkurencinę kovą. Nors autorė pritaria minčiai, kad politika yra strateginis procesas, tačiau konkurencija čia matoma ne kaip siekis tiesiog pritarti arba priešintis konkrečiai iniciatyvai, bet apskritai formuojanti klausimų, kurie bus svarstomi, pobūdį. Tam būtina atsigręžti į diskursą, kuris Bacchi suprantamas kaip kalbos elementai, sąvokos ir kategorijos, kurios naudojamos kuriant problemos reprezentaciją, neatsiejant politikų išankstinių nuostatų ir prielaidų veikimo.⁸¹ Konkurencija dėl problemos reprezentacijų yra svarbi – nes tai tuo pačiu yra kova dėl socialinio organizacijos struktūrų.⁸² Autorė skatina atkreipti dėmesį ne tik į tai, kas yra pasakoma ir nurodoma tiesiogiai, bet ir į tai, kas yra nutylima⁸³, t. y. probleminio būdas gali kažką ir paslėpti, palikti už diskurso ribų. Problemų reprezentacijos analizėje vienodai svarbūs yra ir tie, diskurse išryškėjantys argumentai, kurie kažką pateikia kaip problemą, ir tie, kurie neigia fenomeno problemos statusą. Politinių diskusijų ir sprendimų implikacijos ir suponuojami socialinės problemos sprendimo būdai čia yra suprantami kaip diskursinio konstravimo dalis. Taigi, politinis diskursas, kuris yra produkuojamas valdžioje esančių asmenų, yra ypač svarbus, nes būtent valdžios institucijos diskursyviai kuria socialinių problemų reprezentacijas, suponuojančias tam tikrus sprendimus, ir pateikia jas, kaip (ne)reikalaujančias valdžios įsikišimo.⁸⁴ Baxter FPDA prieigoje nurodo, kad esminis

⁸⁰ Bacchi, 148.

⁸¹ *Ibid*, 1-9.

⁸² *Ibid*, 4.

⁸³ *Ibid*, 2-4.

⁸⁴ *Ibid*, 201.

tiek feministinės, tiek poststruktūralistinės diskurso analizės siekis yra kvestionuoti ir dekonstruoti sociumą supančias su lytimi susijusias konstrukcijas ir struktūras⁸⁵, o šie esminiai principai siejasi ir papildo problemos reprezentacijos analizę.

Taigi, sekant Bacchi ir Baxter teorines prielaidas, lyčių lygybės artikuliacijų politiniame diskurse analizė yra konstruojama kaip diskurso analizė, kurioje pasirinkus feministinį žiūros tašką (t. y. suvokiant lyties aspekto esmiškumą ir lyčių sistemos suponuojamą diskursinį kontekstą) reikia kvestionuoti ir dekonstruoti konkuruojančius problemų reprezentacijos būdus, analizuoti probleminimui naudojamas kategorijas, sąvokas ir nutylėjimus. Žinoma, politinio diskurso analizė neatsiejama nuo to, kokios diskursą produkuojančių subjektų prielaidos bei išankstinės nuostatos talpinamos problemų reprezentacijose.

1.3.1. Diskursinės strategijos lyčių lygybės kontekste. Kalbant apie lyčių lygybės klausimus, svarbu akcentuoti pačią „moterų problemų“ etiketę, kuria dažnai žymimi tiesiogiai lyčių lygybę veikiantys politiniai siūlymai ar įstatymai, nukreipti į moterų teisių užtikrinimą. Anot Bacchi, „moterų problemų“ ar „moterų klausimo“ etiketės politikoje gali būti naudojamos siekiant pabrėžti, kad šios politikos kryptys neproporcingai paveikia moteris, tačiau šios etiketės tuo pačiu dažnai sukuria lyčių lygybės klausimų marginalizaciją.⁸⁶ Taip pat svarbu pabrėžti, kad „moterų problemų“ klausimai iš tiesų yra ir apie vyrus, kurių gyvenimai ir socialiniai ryšiai taip pat yra veikiami lyties, todėl čia kyla klausimas, kaip vyrai gali tapti problemos sprendimo dalimi.⁸⁷ Tuo tarpu politiniai klausimai beveik niekada nėra įvardijami klįjuojant vyrų ar vyriškumų etiketes.⁸⁸ Taigi, kaip jau minėta anksčiau, politika dažnai pozicionuojama kaip objektyvi ir racionali sritis, o politiniai sprendimai pristatomi kaip neutralūs lyčių požiūriu, net jeigu jie dėl jų implikacijų ir efektų veikia lyčių lygybę. Gilesnei politinio diskurso analizei svarbu įtraukti diskursines lyčių lygybės ir(ar) lyties aspekto įvedimo strategijas.

Analizuoti lyčių lygybę diskurse pasitelkta Lombardo, Meier ir Verloo lyčių lygybės *fiksavimo, ištempimo, susiaurinimo ir palenkimo* (angl. *fixing, stretching, shrinking, bending*) teorija. Pasirinkta teorija leidžia tirti politinį diskursą ir jo vaidmenį lyčių lygybės įtvirtinimui. Fiksavimu, anot autorių, yra apibrėžiama tai, kas laikinai įtvirtinta kaip lyčių lygybė. Tai diskursinės kovos, įtvirtinant vieną ar kitą lyčių lygybės reikšmę, rezultatas. Fiksavimas reiškia, kad tam tikro masto lyčių lygybė buvo įtvirtinta teisiniuose ar politiniuose dokumentuose. Autorės išsako kritiką, kad fiksavimas gali sudaryti sąlygas refleksyvumo trūkumui ir apriboti lyčių lygybės užtikrinimą, kai kritiškai

⁸⁵ Baxter, 61.

⁸⁶ Bacchi, 137.

⁸⁷ Robert W. Connell, „Gender politics for men”, *International Journal of Sociology and Social Policy* 17.1/2 (1997): 63.

⁸⁸ Hearn, *The Politics of Absent Men*, 20.

nepažvelgiama, kad fiksuota reikšmė apima tik dalinį lyčių lygybės suvokimą, pavyzdžiui, kai į lyčių nelygybės problematiką žiūrima tik per lygias teises dalyvauti politikoje. Fiksavimas yra glaudžiai susijęs su susiaurinimu, kuris iš esmės nurodo lyčių lygybės problemų ir šių problemų sprendimų supaprastinimą, o tai kelia pavojų, kad klausimas bus depolitizuotas, suvokiamas kaip „išspręstas“, iš tiesų nepadarius reikšmingo proveržio lyčių lygybės užtikrinime. Tuo tarpu ištempimas yra atvirkščias procesas siaurinimui – jis reiškia lyčių lygybės koncepto išplėtimą, įtraukiant papildomus tikslus ir sąvokas, pavyzdžiui, siekiant interseksionalumo. Ištempimas pasižymi kalbėjimu apie daugybę nelygybės formų, dažnai sutinkamas ES lyties aspekto integravimo strategijose. Tiek susiaurinimas, tiek ištempimas gali pasižymėti refleksyvumo trūkumu ir atskleisti tik dalinę perspektyvą – susiaurinimas yra susijęs su lyčių lygybės problemos supaprastinimu ar tik daliniu sprendimu, o ištempimas lyčių lygybę gali paversti per daug įtraukiu ar neaiškiu terminu, dėl ko prarandama galimybė kovoti su konkrečia problema. Dar viena dimensija leidžia nagrinėti, kaip lyčių lygybės konceptas yra *palenkiamas*, tam, kad atitiktų įvairius politinius tikslus. Pavyzdžiui, prisitaikant prie neoliberalių tendencijų politinėje darbotvarkėje, didesniu moterų įtraukimu į ekonomiką rūpinamasi ne dėl lyčių lygybės tikslų, bet dėl ekonomikos augimo. Palenkimas, užuot metęs iššūkį *status quo* ar skatindamas spręsti gilius, sisteminius problemos aspektus, formuoja diskursą taip, kad jo argumentai atitiktų tuo metu dominuojantį viešąjį diskursą.⁸⁹

Ši teorija yra pritaikoma įvairiuose tyrimuose, analizuojančiuose lyčių lygybę politiniame diskurse. Tiriami medžiaga apima dokumentų, interviu, viešojo diskurso analizę. Islandijos atveju buvo atrasta, kad lyčių lygybės koncepto *palenkimas* gali būti naudojamas šalies įvaizdžiui kurti, gerinti. Tame pačiame tyrime nagrinėtas ir *siaurinimo* efektas, kuomet *Global Gender Gap* indeksui apimant tik tam tikrus indikatorius, matuojant lyčių lygybę, sumenkinamas galios santykių ir lyčių tarpusavio disbalanso mastas, taip nepaliekant erdvės ir galimybių inicijuoti pokyčius.⁹⁰ *Ištempimas* ir *palenkimas* taip pat gali būti naudojami siekiant kompromisų, susitarimų ar sėkmingo pasipriešinimo lyčių lygybės siūlymams atrėmimo. Tyrimai atskleidžia, kad toks lyčių lygybės koncepto *ištempimas* ar *palenkimas* gali pakenkti efektyviam lyčių lygybės siekimui.⁹¹ Lyčių lygybės *fiksavimas*, *siaurinimas*, *ištempimas* ir *palenkimas* naudojamas ir lyčių lygybės aktyvistų kovojant su pasipriešinimu. Čia atrandamas paradoksas – kai lyčių lygybės aktyvizmas veikia tokiaame kontekste, kuris griežtai jį riboja ir jam priešinasi, atitinkamai pritaikomas ir diskursas, kuris iš esmės, *susiaurinant* ar *palenkiant* lyčių lygybės konceptą, nesugeba efektyviai keisti egzistuojančios

⁸⁹ Lombardo, Meier ir Verloo, *The discursive politics of gender equality*, 1-19.

⁹⁰ J. Einarsdóttir Þorgerður, „All that glitters is not gold: Shrinking and bending gender equality in rankings and nation branding“, *NORA-Nordic Journal of Feminist and Gender Research* 28.2 (2020): 140-152.

⁹¹ Yvonne Benschop ir Mieke Verloo, „Gender change, organizational change, and gender equality strategies“, *Handbook of gender, work and organization* (2011): 277-290.

situacijos ir esminių lyčių nelygybės priežasčių.⁹² Lyčių lygybės teiginiai *siaurinant* gali būti kuriami taip, kad būtų sumažintas jų transformacinis potencialas, pavyzdžiui, politiniame diskurse, susijusiame su seksualine sveikata, perkeliant atsakomybę individams ar *palenkiant* lygybės iniciatyvas tarnauti neoliberaliai darbotvarkei.⁹³

Šias diskursines strategijas taip pat naudinga papildyti Vlastos Jalušič *ways of gendering* teorija, kuri, sekant Lombardo, Meier ir Verloo, tyrinėja lyties kaip kategorijos įtraukimą į lyčių lygybės politiką ir tai, kokią transformacinį potencialą konkretus jos įtraukimo būdas suponuoja.⁹⁴ Autorė išskiria tris būdus, kaip yra įtraukiama lyties kategorija. *Paslėptą įtraukumą* (angl. *elusive gendering*), kuris nurodo, kad lyčių nelygybės problema yra paslepiama kitomis problemomis ir dažniausiai ignoruojama, bent jau diskurse. Nors politinis sprendimas iš esmės ir liečia lyčių lygybę tiesiogiai, vengiama į ją referuoti. *Nuaktualinimą* – kai apie lyčių lygybę kalbama kaip apie neaktualią problemą, t. y. stengiamasi neaktualizuoti jos kaip visuotinai reikšmingos, perkeliant atsakomybę moterims kaip grupei, be kita ko, nematant vyrų vaidmens jos sprendime. Trečiasis įtraukimo būdas yra *aktyvus*, t. y. tie atvejai, kai lytis yra aiškiai įvardijama kaip svarbi, o lyčių nelygybė yra aiškiai sprendžiama kaip aktuali politinė problema, nepamirštant visuomenės ir institucinio lygio. Deja, Jalušič teigia, kad tokie klausimai, kurie būna *aktyviai* politizuoti, sąmoningai įtraukiant lyties aspektą, netrukus tampa nulytintais.

Šios diskursinės strategijos yra svarbios ir papildančios Baxter ir Bacchi teorines prielaidas, nes suteikia įrankius analizuoti politinį diskursą ir specifinius būdus, kaip jame yra įtraukiami lyčių lygybės klausimai bei ką konkrečios strategijos implikuoja bendrai lyčių lygybės situacijai. Kiekviena strategija gali savyje talpinti tam tikras prielaidas, argumentus, kurie atskleidžia diskurso veikimo liniją ir galimą poveikį.

1.3.2. Esminiai lyčių lygybės klausimai politiniame diskurse. Nagrinėjant, kaip teorijose aptarti aspektai gali reikštis politiniame diskurse, svarbu aptarti kelis esminius lyčių lygybės klausimus. Bacchi savo prieigą išplečia ir panaudoja analizuodama, kaip problemos reprezentavimo būdai skleidžiasi įvairiuose lyčių lygybės politikos sprendimuose. Pavyzdžiui, sąvokos, kuria įvardijama konkreti problema, pasirinkimas politiniame diskurse gali daug atskleisti apie problemos

⁹²Micaela Stierncreutz ir Janne Tienari, „Shaped by resistance: Discursive politics in gender equality work“, *Gender, Work & Organization* 30.4 (2023): 1178-1198.

⁹³Fran Amery, „Why analysis of gender equality policy should pay attention to risk: The case of sexual and reproductive health policy in England“, *Social Politics: International Studies in Gender, State & Society* 27.1 (2020): 51-73.

⁹⁴Vlasta Jalušič, „Stretching and bending the meanings of gender in equality policies“, kn. *The Discursive Politics of Gender Equality: Stretching, Bending and Policymaking*, sud. Emanuela Lombardo, Meier Petra ir Verloo Mieke (London: Routledge, 2009): 52-67.

reprezentacijos būdą. Kaip kad sąvoka „vienodas atlyginimas už tą patį darbą“ savyje turi visiškai skirtingas implikacijas nei „vienodas atlyginimas už vienodos vertės darbą“ – pirmuoju atveju nėra problemingas skirtingų moterų ir vyrų dominuojamų darbo sričių aspektas, o tai implikuoja ir problemos šaknų suvokimą bei jos sprendimo būdus – pirmuoju atveju problemos šaltinis – darbdavio sukeliama diskriminacija, antruoju – probleminama pati socialinė struktūra, kurioje egzistuoja „moteriški“ ir „vyriški“ darbai, o už juos mokama skirtingai.⁹⁵ Lyčių lygybės klausimai, neoliberalizmo kontekste siejami su rinkos efektyvinimu, nurodo lyčių lygybės *siaurinimo* strategiją (lyčių lygybę susiejant vien tik su lygiomis teisėmis dalyvauti rinkoje), arba lyčių lygybės *palenkimą*, kai politiniame diskurse reprodukuojami rinkos efektyvinimo argumentai sprendimuose, kurie iš esmės yra apie lyčių lygybę. Taip pat ir švietimo sistemos dėmesys lyčių nelygybei gali būti susietas arba su berniukų gražinimu į dėmesio centrą, t. y. probleminant teigiama, kad mergaitės jau pilnai įtrauktos į ugdymą – ir mokosi net geriau nei berniukai, o tai suvokiama kaip dalykas, keliantis iššūkius berniukams, tačiau kitu būdu švietimo klausimai gali būti probleminami kaip poreikis mokytis apie socialiai konstruojamus vyriškumus ir moteriškumus ir to keliamus iššūkius.⁹⁶

Vaikų priežiūra ir šeimos politika taip pat yra labai svarbus lyčių lygybės aspektas, Bacchi analizėje išryškėja trys pagrindiniai būdai, kaip šeimos politikos klausimai yra probleminami: šeimos politikos sprendimai kaip siekiantys įtraukti moteris į darbo rinką; šeimos politikos sprendimai kaip socialinės politikos, gerovės valstybės dalis; vaikų priežiūra kaip ankstyvojo ugdymo galimybės, tačiau labai retai kada yra probleminamas nelygus darbų pasiskirstymas namuose ir iš to kylanti lyčių nelygybė.⁹⁷ Lombardo *et al.* taip pat akcentuoja lyčių lygybės *siaurinimą* bei *palenkimą*, kai kalbama apie vaikų priežiūrą, šeimos politiką – dažnu atveju šios problemos nesiejamos su sistetine lyčių nelygybe, tačiau pateikiamos kaip būtinos darbo rinkos efektyvinimui, demografijos lygio kilimui ar kitiems valstybės stiprinimo tikslams.

Tuo tarpu smurtas artimoje aplinkoje dažnai probleminamas ne kaip grėsmė lyčių lygybei, bet kaip grėsmė šeimos išlikimui. Kita tendencija yra, kuomet tiek nukentėjęs asmuo, tiek smurtautojas matomi labai individualiai, nukrypstant nuo lyties aspekto tarpusavio santykiuose⁹⁸, o smurtas prieš moteris, pavyzdžiui, seksualinis priekabiavimas politiniame diskurse dažnai remiasi natūralizuoto vyrų elgesio motyvais, tačiau rečiau – vyrų smurto įvardijimu, galios ir kontrolės moterų atžvilgiu aspektais. Be kita ko, jau vien seksualinio smurto, kaip reikalaujančio detalaus išaiškinimo (t. y. poreikio įstatymuose itin tiksliai apibrėžti kuo jis (ne)pasižymi), charakterizacija rodo natūralizuotus

⁹⁵ Bacchi, 73-90.

⁹⁶ *Ibid*, 112-128.

⁹⁷ *Ibid*, 130-147.

⁹⁸ *Ibid*, 164-180.

vyrų elgesio modelius⁹⁹, kuriuos vengiama kvestionuoti. Smurto prieš moteris temoje ypač svarbu atkreipti dėmesį į politinio vyriškumo aspektą ir jo reiškiamą disasociacijos formomis. Vyrų (ir *pokyčių veikėjų*) tarpe pastebimas savęs konstravimas kaip atsieto nuo vyrų smurtavimo prieš moteris problemos, vengiant refleksyvumo, o tai trukdo siekti pokyčių.¹⁰⁰ Disasociacija, reiškiamą politinio vyriškumo kontekste, veikia keliais būdais. Pavyzdžiui, smurto prieš moteris atveju, smurtautojai matomi kaip *kiti*, save visiškai atsiejant nuo smurtaujančių vyrų, taip individualizuojant smurtautojų aplinkybes ir elgesį. Kitas disasociacijos būdas – gynybinė pozicija, užimama platesniu mastu – teigiama, kad ne visi vyrai smurtauja, o vyrų smurto problemos iškėlimas matomas kaip priešiškas vyrams veiksmas, nepelnytai nukreiptas į vyrus kaip grupę.¹⁰¹ Analizei svarbus vyrų tarpusavio ryšys (t. y. priklausymas vienai grupei, tam tikrų bendrų praktikų, ypač politikoje turėjimas) ir vyriškumo suponuojami socialiniai rėmai, kurie trukdo vyrams veikti kaip *pokyčių veikėjams*. Diskursas suponuoja socialinius santykius, o lyčių nelygybės probleminimo kontekste vyrai dažnai susilaiko nuo kišimosi į kitų vyrų reiškiamą seksizmą ar smurto normalizavimą, nes nerimauja dėl savo pačių vyriškumo statuso praradimo.¹⁰² Taigi, lyčių lygybė diskurse yra specifiška, turint omenyje galios struktūras, kurios tam tikru būdu įgalina vyrus sprendimų priėmėjus, o šie ne tik yra veikiami lyčių sistemos, bet ir ją reprodukuoja.

Siekiant atsakyti į tyrimo klausimą, kokie diskursai lyčių lygybės klausimu yra artikuliuojami Seimo politikų vyrų, norima prisidėti prie akademinių diskusijų, probleminančių vyrų hegemoniją ir siekiančių identifikuoti, kaip vyrai gali prisidėti prie lyčių lygybės, kuri iš esmės naudinga abiem lytims. Visų pirma, šiame skyriuje buvo pristatyta diskurso samprata, kuri remiasi prielaidomis, kad diskursas yra galios struktūromis paremta aplinka, kurioje veikdami subjektai tuo pačiu jį atkuria ir įgalina. Diskursai – tai žinojimo sistemų visuma, apimanti subjektų prielaidas, lūkesčius ir argumentus, kurie formuoja ir veikia socialines praktikas bei santykius. Politikai vyrai yra galios pozicijoje, todėl jų diskurso implikacijos turi dar didesnę formuojančią galią socialinei tvarkai, tačiau būtina nepamiršti, kad politikai taip pat veikia tam tikroje diskursinėje aplinkoje, kontekste, kurie juos riboja ir nurodo būdus, kaip jiems veikti. Svarbus šios sistemos aspektas yra jų lytis – vyriškumų kaip diskursinių praktikų įvedimas kviečia kritikuoti vyro, kaip kategorijos, natūralizavimą ir normatyvumą, kalbėti apie hegemoninio vyriškumo bei vyrų hegemonijos suponuojamus apribojimus ir įgalinimus. Lyčių lygybei politiniame diskurse analizuoti pasitelkiami Baxter FPDA principai bei Bacchi problemos reprezentacijos prieigos, taip pat Lombardo, Meier ir Verloo diskursinės lyčių

⁹⁹ *Ibid*, 181-198.

¹⁰⁰ Stephen R. Burrell, „Male agents of change and disassociating from the problem in the prevention of violence against women“, kn. *Masculine Power and Gender Equality: Masculinities as Change Agents*, sud. Russell Luyt ir Kathleen Starck (Cham: Springer, 2020), 52.

¹⁰¹ Flood ir Ertel, *Concluding Critical Commentary*, 187-189.

¹⁰² *Ibid*, 194.

lygybės aspekto įtraukimo strategijos. Šių įrankių esminiai principai yra kvestionuoti ir dekonstruoti problemų reprezentacijas, apibrėžimus, implikacijas ir jų (ne)įgalinamus problemų sprendimų būdus.

2. Metodologija

Magistro darbe analizuojamos 2020-2024 metų kadencijos Seimo posėdžių stenogramos. Išanalizuota 431 Seimo posėdžio stenograma.¹⁰³ Pasirinktas laikotarpis svarbus todėl, nes leidžia pažvelgti į šiuo metu, o ne praeityje, vyraujančią vyrų politikų diskursą. Tyrimui svarbūs politinės darbotvarkės klausimai ir susijusios diskusijos atrinktos naudojant raktinius žodžius: *lyti; lyč; lygy; moter; vyr; vyrišk; reprodukcij; gimd; mergai; panel; žmona; smurt; motin; tėvyst*. Raktiniai žodžiai buvo pasirinkti, svarstant tai, kokie terminai ir sąvokos gali būti naudojami formuluojant argumentus, siūlymus ir išsakant nuomonę lyčių lygybės kontekste. Tyrimo medžiagą sudaro 203 pasisakymai, kurie pasirinkti kaip aktualūs dėl to, nes: kritikuoja arba siekia pakeisti padėtį, kuri yra nepalanki lyčių lygybei; formuluoja siūlymą, argumentus, kurie nukreipti į lyčių lygybės situacijos gerinimą arba bloginimą; įtraukia moteris kaip grupę, svarbią konkrečiam siūlymui; nurodo moteriškumo, vyriškumo suvokimus, kalba apie lyčių tarpusavio santykius. Tyrime analizuojami pasisakymai buvo išsakyti 60 skirtingų politikų iš 7 skirtingų partijų/frakcijų (DS-VL, LP, LRLS, LSDP, LVŽS, TS-LKD, DP), taip pat – mišrios Seimo narių grupės.

Atliekant medžiagos analizę siekiama atrasti esminius elementus, kuriais pasižymi vyrų politikų diskursai lyčių lygybės klausimu. Analizei pasitelkiamos Baxter, Bacchi ir Lombardo *et al.* išdėstytos prielaidos:

- Naudojamasi FPDA principais – dekonstrukciniu požiūriu ir lyties aspekto įgalinimu analizėje. Analizuojama, kaip keičiasi/išlaikoma diskursą produkuojančio subjekto galios pozicija politiniame diskurse, kaip deramasi dėl tapatybės ir socialinių ryšių nustatymo. Taip pat – kaip diskursą, susijusį su lyčių lygybe, veikia kiti egzistuojantys diskursai.
- Analizuojamos *problemos reprezentacijos* (probleminimo procesas), t. y. sąvokos, etiketės, metaforos, kategorizavimai, nutylėjimai, neatsiejant jų nuo to, kokią formą socialinei problemai jie kuria, taip pat – kokias implikacijas tos problemos sprendimui jie siūlo ir ką tai sako apie diskursą produkuojančiųjų subjektyvius suvokimus – prielaidas, vertybes ir įsitikinimus.

¹⁰³ Darbe naudoti duomenys yra atviri, Seimo posėdžių stenogramas galima rasti: https://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=39825&p_k=1 taip pat https://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=35727&p_k=1&p_a=sale_ses_pos&p_kade_id=9&p_ses_id=135 . Priede nr. 1 pateikiamas pavyzdys kaip buvo sisteminami duomenys.

- Analizuojama, ar vyksta diskursinė kova dėl reikšmių bei kaip ji vyksta.
- Ieškoma, kaip politiniame diskurse skleidžiasi lyčių lygybės *fiksavimo*, *ištempimo*, *susiaurinimo* ir *palenkimo* diskursinės strategijos ir kokia kryptimi šios strategijos įgalina politinius sprendimus bei ką tai reiškia lyčių lygybei.
- Ieškoma lyčių lygybės įtraukimo strategijų – *paslėpto įtraukumo*, *nuaktualinimo*, *aktyvaus įtraukimo*.

Tam, kad būtų galima identifikuoti vyrų politikų artikuliuojamus diskursus 2020-2024 metų Seime, analizuojami pasisakymai buvo suskirstyti į lyčių lygybei aktualias smurto prieš moteris, šeimos politikos, moterų suvokimų ir vyriškumų artikuliacijos analizės kategorijas, šias kategorijas nurodė pati pasisakymų tematika. Pasisakymų šiose temose analizė leido pažvelgti į sistemingai pasireiškiančias politikų prielaidas, vertybes, lūkesčius ir argumentus ir tai identifikuoti kaip tris skirtingus vyraujančius diskursus, kurie pristatomi paskutiniame analizės skyriuje: patriarchalinį, feministinį ir maskuliniško liberalizmo.

Tyrimui svarbu pažymėti, jog tyrėja pripažįsta, kad visiškas objektyvumas šiuo atveju nėra pasiekiamas, nes tyrėja supranta, kad negali būti už diskurso lauko ribų. Šis magistro darbas rašomas feministinės perspektyvos kontekste, kuri reikalauja tam tikro angažuotumo. Pateikiant interpretacijas, analizę ir išvadas, tyrėja siekia temą nagrinėti laikantis feministinės paradigmos principų ir kritinio įsitraukimo.

3. Analizė

3.1. Smurtas prieš moteris. Smurtas prieš moteris yra pripažinta diskriminacijos forma.¹⁰⁴ Smurtas prieš moteris – lyčių nelygybės pasekmė ir fenomenas, dėl kurio net ir įgijus visas politines teises, moterys vis dar patiria pavojų – tiek viešose vietose, tiek namuose, ir taip iš esmės patiria kontrolę ir diskriminaciją. Smurto prieš moteris užkardymas yra esminė misija, kuri yra politinė – šiai problemai spręsti būtinos smurto netoleruojančios nuostatos tiek teisinėje, tiek vertybinėje srityse. Čia politikai ir politinis diskursas turi daug sprendžiamosios galios. Smurto prieš moteris srityse ypač svarbu šį fenomeną suvokti kaip *viešą*, visuomeninio lygio problemą. Šiame skyriuje bus analizuojamas Seimo politikų diskursas ir suvokimai apie smurtą artimoje aplinkoje (SAA), seksualinį priekabiavimą ir nėštumo nutraukimo kontrolę.

¹⁰⁴ Sally F. Goldfarb, „Applying the discrimination model to violence against women: Some reflections on theory and practice“, *American University Journal of Gender, Social Policy & the Law* 11.2 (2003): 251-270.

3.1.1. Smurtas artimoje aplinkoje. Viena iš svarbiausių iniciatyvų lyčių lygybei ir moterų teisių užtikrinimui analizuojamoje 2020-2024 metų Seimo kadencijoje buvo Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo pakeitimai. Čia svarbu pažvelgti į tai, kaip Lietuvos politikai suvokia SAA kaip problemą. Stebint diskusijas posėdžių metu, pastebėta, jog SAA probleminama redukuojančiai – iki priklausomybių ar bedarbystės, t. y. pateikiama kaip socialinė problema, kuri neturi nieko bendro su lyčių lygybe: „*Aišku, bandymas idealizuoti šitą projektą tikrai sukėlė grėsmę pačiam įstatymui, nes smurto priežastys yra ne tik lytis, bet ir narkotikai, ir alkoholis, ir bedarbystė. Jeigu žiūrėtume giliau į smurto priežastis.*“ (V. Bakas, DS-VL), toks diskursas į diskusiją įvedė nutolusius nuo lyčių lygybės klausimus, tokius kaip alkoholio reguliavimas, socialinės išmokos, priklausomybių prevencija. Iš esmės SAA klausimą probleminant kaip sukeltą socialinės atskirties ir tai nurodant kaip galias smurto priežastis, suponuojami atitinkami sprendimai, nepaliekantys vietos lyčių lygybės refleksijai. SAA problemos sumažareikšminimas buvo ryškus ir diskusijoje dėl siūlymo laikinai paimti SAA pavojų keliančio asmens ginklą tais atvejais, kai yra skiriamas Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje orderis: „*Tikrai pateiksiu kitą skaičių, kad per metus maždaug skaičiuojama, kad panašiai tiek atvejų yra, kai šunys apkandžioja vaikus, kai kurie šie atvejai labai sunkūs, nes vaikai atsiduria reanimacijoje. Tai irgi galbūt tada mes kalbėsime apie tai, kad toms šeimoms reikia uždrausti trejus metus auginti šunį?*“ (K. Mažeika, DS-VL), taip įvedant visai kitas grupes ir problematiką, kai kalbama apie SAA, nuaktualinamos esminės SAA priežastys ir pati problema. Ginklų aspektas SAA diskusijoje neišvengiamai atsidūrė karo diskurso kontekste, dalis politikų didesnę svarbą teikė karo grėsmei, t. y. kad ginklų paėmimas gali kelti grėsmę, nes piliečiai turės mažiau galimybių apsisaugoti, tačiau kita dalis kaip tik kalbėjo apie karo keliamą grėsmę moterų teisėms ir klausė: „*<...> kaip mes ginsime moteris karo metu, jeigu mes negalime jų apginti taikos metu? Mano retorinis klausimas tiems, kurie ieško tūkstančio priežasčių nebalsuoti už šitą pataisą.*“ (A. Sysas, LSDP) SAA diskusijoje taip pat išsakomi argumentai, siekiantys išlaikyti *status quo*, kuomet akcentuojama, tai, kad teisinio reguliavimo visiškai pakanka, taip neprobleminant pačio fakto, kad smurtaujaama dažniausiai prieš moteris, tačiau jokio specialaus išskyrimo, dėmesio bei konkrečių pagalbos ar prevencijos aspektų įstatyme nėra. Kai kuriais atvejais SAA problemos reguliavimui norima priskirti tik bendrinius Baudžiamojo kodekso straipsnius ir apskritai neplėsti kalbėjimo ir diskusijų apie artimą aplinką, o tuo labiau *šeimą*, taip nutylint specifinį galios disbalansą, kuris egzistuoja SAA atvejais. SAA problemos sprendimas suponuojamas kaip nereikalaujantis papildomų priemonių, kurios net gali pakenkti šeimos stabilumui ir šalies demografinėi padėčiai bei vertybiniam fonui.

Tačiau svarbu, kad galios disbalanso motyvai egzistuoja politiniame diskurse ir buvo išsakomi vyrų politikų. Tai išryškėjo diskusijoje dėl mediacijos, kaip netinkamos teisinės prievolės, taikymo

SAA atvejais: <...> *telieka tik apgailestauti, kad mes iki šiol dar nesugebame įgyvendinti šių principų mūsų kasdienybėje, tai yra ugdymo įstaigose, mokyklose, darželiuose, kur labai dažnai kaip susitaikymo priemonė yra pastatomi auka ir agresorius ir jiems siūloma susitaikyti. Reikia labai aiškiai apibrėžti, kad nėra lygios galios aukos ir agresoriaus pozicijos siekiant jų susitaikymo.* <...> “ (M. Majauskas, TS-LKD), nors lyčių aspektas nėra įvardijamas, tačiau į SAA ir galios disbalanso aspektą žiūrima plačiau, atskleidžiamos implikacijos, ką teisinės normos suponuotų bendroms visuomenės normoms – smurto (ne)toleravimui, nukentėjusiojo palaikymui, smurtautojo galios pozicijos problemavimui. Tačiau SAA diskusijoje nedingsta stereotipizavimas, atsiskleidžia aukos kaltinimo nuostatos, o kalbėjimas apie smurtaujančio asmens teisių užtikrinimą nustelbia galias lyčių nelygybės problemas: „*Ar tai (ginklų atėmimas SAA atveju – autorės pastaba) netaps dar papildoma priemone apsunkinti kokiam medžiotojui, grįžusiam per vėlai, negu žmona nurodė, iš medžioklės? Ginklai bus surinkti, išvežti policijos ir po to grąžinti, reikės turbūt susimokėti už jų saugojimą. Galbūt jie bus ir sugadinti, ypač optikos.*“ (A. Skardžius, MSNG), kuomet diskurse atsispindi net tik stereotipizuoti linkusios nuostatos (žmona kontroliuojanti vyrą, norinti pakenkti jam), bet ir konkretus nurodymas į prioritetinius, apsaugos vertus aspektus – šiuo atžvilgiu galimo smurtautojo teises, o ne moters apsaugą, taip tarsi siekiant apsaugoti ir vyro galios poziciją šeimoje. Dalis politikų taip pat išsako argumentus dėl tradicinių lyčių vaidmenų šeimoje, taip pat čia ryškus kalbėjimas apie šeimą kaip apie privačią, valstybės neliečiamą, sakralią (ypač pasitelkiant religinius motyvus) – taip smurto prieš moteris problemą nukeliant atgal į privačią sferą. Naudojamosi gerai visuomenėje žinomomis patarlėmis, kaip pavyzdžiui: „<...> *šeimos be dūmų nebūna.* <...> *Bet apėmus emocijoms, paskambinus policijai, kai bus išvežtas vyras ar moteris, man atrodo, skyrybų, kurių ir taip gausu, dar dvigubai pagausės.*“ (P. Gražulis, MSNG) Tai žymi diskursinę kovą, šiuo atveju siekiama, kad pats terminas „šeima“ išliktų sakralus, stengiamasi dėl šeimos, kaip instituto, neliečiamumo, pasitelkiant tradicijos, religijos, biologinio natūralumo ir lyčių vienas kito papildomumo argumentus. Čia svarbu ir tai, kad SAA problema matoma kaip grėsmė šeimos institutui, tačiau ne pačioms moterims.

Svarbu pažymėti, kad SAA problemos suvokimas tarp vyrų politikų nėra vienodas, kai kurie jų pažymi problemos kompleksiskumą, nesibodi lyties aspekto ir suvokia, kad efektyviam problemos sprendimui dar reikia papildomų priemonių: „*Bet šiandien, man atrodo, tikrai svarbiausia, kad mes turime priimti patį įstatymą ne kaip diskusijos pabaigą, bet kaip diskusijos pradžios ženklą.*“ (A. Navickas, TS-LKD) Taip pat, čia itin svarbus vyrų, kaip smurtaujančių, įvardijimas ir atsisakymas juos ginti: „*Aš tikiuosi, kad mes pagaliau žengsime tvirtą žingsnį, kai mes nustosime ginti smurtautojus ir skriaudėjus.* <...> *Kažkodėl vis prisimename tik skriaudėją, kad jis gali prarasti tam tikras teises. Jeigu nesmurtausi, tai nieko ir neprarasi* <...>.“ (A. Sysas, LSDP) Toks diskursas

nusako pokyčių veikėjų vaidmenį – SAA problemos, kaip aktualios, palaikytojų tarpe gajus kreipimasis į kitus vyrus, savotiškas jų gėdinimas dėl to, kad nemato problemos masto, nurodymas, kad kitaip, nei atrodo SAA problemos *siaurintojams*, problema dar nėra pakankamai efektyviai sprendžiama. Čia susiduria skirtingos problemos reprezentacijos – vienoje suponuojamas SAA problemos *susiaurinimas* pateikiant ją kaip ekonominės atskirties problemą, akcentuojant esančio reguliavimo pakankumą, paneigiant sistemines, normines smurto priežastis ir taip stokojant politinės valios efektyviai kovoti su šia problema ir įtvirtinti lyčių lygybę. Kita – teigianti realybę, kurioje moterys dar nėra tinkamai apsaugotos, ir situaciją, kuri reikalauja kompleksinių priemonių.

Atskiros žvilgsnio reikalauja vienas iš siūlytų įstatymo pakeitimų, kuris itin aktualus lyčių lygybės kontekste, tai – smurto lyties pagrindu sąvokos įtraukimas, kuriuo siekiama įtvirtinti poziciją, kad smurtą artimoje aplinkoje neproporcingai dažnai patiria būtent moterys ir kviečiama atitinkamai kovoti su šia problema. Tačiau šios sąvokos įtraukimas nesulaukė vieningo Seimo narių palaikymo ir buvo nesėkmingas. Dalis Seimo narių smurto lyties pagrindu sąvoką suvokė kaip perteklinę: „*Tokia sąvoka yra aiškiai perteklinis nesusipratimas, nes įstatyme jau yra bendrinė smurto artimoje aplinkoje sąvoka, kuri apima visas galimas smurto artimoje aplinkoje rūšis ir formas. <...> Ji yra paremta lyčių kovos teorija, pagal kurią vyrų smurtas prieš moterį yra istoriškai susiklostęs reiškinys*“ (M. Puidokas, DP), taip pat skaldančią šeimą ar net visuomenę. Smurto lyties pagrindu sąvokos įtraukimas taip pat buvo grėsminamas naudojant tokius argumentus, kaip kad smurtas lyties pagrindu yra ideologinė svetimybė: „*<...> Šitie įstatymai tikrai yra beprasmiški, jie nereikalingi, ateina iš kažkokių svetimų kultūrų*“ (P. Gražulis, LRF) ar net marksizmo ideologijos dalis: „*Nereikia itin didelio pastabumo, kad pastebėtume šios ideologijos marksistinius genus, tik marksistinė-leninistinė darbininkų ir kapitalistų klasių kovos nuostata šiuo atveju pakeičia išnaudotojų vyrų ir išnaudojamų moterų socialinių grupių nuostatą, paradigmą.*“ (A. Ažubalis, TS-LKD) Taip pat kai kurių politikų diskurse buvo jaučiama net tiesioginė grėsmė vyrams, kaip grupei, nes tokios sąvokos įtraukimas tuo pačiu reikštų ir kito fakto įtvirtinimą – kad dažniausiai artimoje aplinkoje smurtauja būtent vyrai, taigi derantis dėl vyrų, kaip kategorijos, tapatybės charakteristikų, buvo priešinamasi tokiam, konkrečiam įvardijimui. Atsiradęs siūlymas įtraukti lyties aspektą į įstatymą nurodo *aktyvaus* lyties įtraukimo modelį, kuomet net aiškiai diskutuojant apie problemą kaip lyčių lygybės darbotvarkės dalį, galiausiai sprendimas vis tiek yra nulytinamas, stokojant išties efektyvaus sprendimo.

Tačiau kai kurie vyrai politikai palaikė lyties aspekto integravimą ir matė jo prasmę siekiant užtikrinti lyčių lygybę, pavyzdžiui, A. Sysas net akcentuoja hipokritiškumą: „*Kažkaip mes užsicsiklinome, šnekame daug apie paramą šeimai, apie vyrų ir moterų lygias teises ir nematome, ką sako statistika <...> Beveik 80 % nukenčia moterys. Ko čia dabar kimbate prie „lyties pagrindu“?*“

Taigi dažniausiai nukenčia moterys. Akivaizdžiai tai parodyta. Aš tikiuosi, kad mes pagaliau žengsime tvirtą žingsnį, kai mes nustosime ginti smurtautojus ir skriaudėjus.“ (A. Sysas, LSDP), kai kurie politikai taip pat nevengė akcentuoti savo pačio lyties, pripažinti egzistuojančią problemą ir jos implikacijas lyčių tarpusavio santykių kontekste: *„Statistika aiškiai rodo, kad dažniausiai aukos yra moterys. Nesuprantu tų kolegų, kurie bando įrodyti, kad taip nebūna. <...> Taip yra dėl socialinių vaidmenų, kurie formavosi per ilgus šimtmečius, netgi tūkstantmečius. <...> Yra smurto dėl lyties ir, deja, tą smurtą dažniau patiria moterys, kaip vyras tai galiu patvirtinti.*“ (K. Masiulis, TS-LKD) Nepaisant palaikančio diskurso, lyties aspektas iš įstatymo pataisų buvo išbrauktas. Tai iliustruoja diskurso prasmę – jis yra apie galią, čia jis veikia tam tikroje kultūrinėje ir socialinėje aplinkoje ir nepasiduoda transformuoti siekiančiam diskursui, išlaikomas *status quo* – neįtraukus lyties aspekto nepripažįstami nelygiaverčiai lyčių galios santykiai, t. y. lyties aspekto neįtraukimas neleidžia fiksuoti normos, kuri nurodytų į vyrus kaip smurtaujančius ir suponuotų socialinių normų kismo būtinybę bei žalingų lyčių stereotipų užkardymą.

3.1.2. Stambulo konvencija. Diskusijos dėl Stambulo konvencijos (SK) Lietuvoje yra poliarizuojančios ir apimančios ne tik susipriešinimus dėl lyčių lygybės klausimo, bet ir LGBT+ teisių, nors pati SK specifiškai nukreipta į smurto prieš moteris užkardymą. Dažnai SK klausimas politinėse diskusijose jos oponentų instrumentalizuojamas (pozicionuojamas kaip politinis įrankis, tiek ją palaikančių politikų, tiek nevyriausybinių organizacijų), pasitelkiamas kritikuoti savo priešininkus: *„Tiesiog noriu pasakyti visiems kolegoms, kuriems KGB metodais pritaikė, kad šis darbotvarkės klausimas būtų išbrauktas, <...> (reikia, kad) jokiems politikams nebebūtų galimybės iš tikrųjų naudotis šita konvencija, rengti piketus, mitingus ir taip kelti savo politinius dividendus.*“ (R. Žemaitaitis, MSNG) Taip pat SK pozicionuojama kaip paneigianti pamatines vertybes, kritikuojamas lyties pagrindo išskyrimas, prevencijos įtraukimas į švietimą, kalbėjimas apie nestereotipinius lyčių vaidmenis: *„Gerbiami kolegos, kalbant apie Stambulo konvenciją, reikėtų pasakyti, kad mes keliaujame link tos visuomenės, kurioje negalioja jokios tradicinių vertybių normos. <...> O šiandien, akivaizdu, yra mūsų už mūsų visuomenės ir mūsų vaikų ateitį, kaip bus formuojama jų savimonė – ar remiantis tradicinėmis vertybėmis, ar remiantis degradacija.*“ (M. Puidokas, MSNG) Pasisakymuose SK tema daug epitetų ir palyginimų, nurodančių į „ideologizuotus“ siekius, naudojamos tokios sąvokos kaip KGB, kėgėbistiniai metodai, sukomunizmėjimas, liberalanarchizmas, kurie sugrėsmina SK, jos palaikytojus ir apskritai moterų teisių gynėjus, kaip turinčius komunistinių, ideologizuotų, visuomeninėms vertybėms pavojingų užmojų, kas analizuojant politinį diskursą pakankamai jaunos, nepriklausomybę po Sovietų Sąjungos okupacijos atgavusios šalies kontekste, turi specialias konotacijas. SK taip pat siekiama *nuaktualinti*, panašiai kaip SAA problemą – teigiant, kad Lietuvos įstatyminė bazė pakankamai padengia smurto

problema, taip pat, kad yra daug svarbesnių, Lietuvos visuomenei aktualesnių klausimų, taip probleminant SK tik kaip politinį įrankį, kuris iš esmės yra perteklinis, nereikalingas ir ideologizuotas dokumentas, kuris ne tik kad nesiūlo nieko teigiamo, tačiau ir yra pavojingas visuomenėje priimtoms vertybėms.

SK palaikytojai akcentavo ir bandė nurodyti į sąvokų neišsiaiškinimą, kuris, anot jų, kelia pasipriešinimą, taip pat į kitų šalių praktikas, raginant sekti jas ir ratifikuoti konvenciją. Konvencijos palaikytojai savo diskurse taip pat vertybiški, tačiau jie nurodo kitas vertybes ir siekius – apsaugoti moteris, naikinti žalingas socialines praktikas, kurios skatina lyčių nelygybę: „80 % nukentėjusiųjų dėl smurto artimoje aplinkoje Lietuvoje yra taip pat moterys. Ne todėl, kad prieš moteris yra smurtauojama, nes jos yra biologiškai moterys, o todėl, kad mūsų visuomenėje moteriai vis dar pridera būti nuolankiai, paklusniai ir žinoti savo vietą. <...>Konvencija taikliai sudėliojo akcentus, kad smurtas prieš moteris kyla ne dėl biologinės lyties, o dėl tam tikrų su ja siebtinų socialinių vaidmenų ir lūkesčių.“ (T. V. Raskevičius, LP) SK šalininkai naudoja sąvokas, kurios įprastos moterų teisių aktyvistų žodyne – kalbama apie socialiai konstruojamus vaidmenis ir lūkesčius, sociokultūrinės smurto priežastis, įvardijama, kad tai gilios ir tikrosios smurto priežastys. Jie taip pat *aktyviai aktualizuoja* smurto problemą, nurodo, kad dar reikia papildomų priemonių jai spręsti, naudojamas „kovos“ motyvas.

SK diskusija pasižymi kultūrinio karo požymiais¹⁰⁵, net ir patys politikai nevengia šios diskusijos įvardinti kaip „mūšio“, „kovos“, ir tuo pačiu ji stipriai susijusi su politikų įsitikinimais, vertybine linija, kuri suponuoja tiek moterų bei vyrų tapatybes, tiek jų tarpusavio santykių suvokimą plačiąja prasme. Šioje kadencijoje atsiskleidžia skirtingi žvilgsniai į SK. Iš dalies apie konvenciją kalbama kaip apie politinį įrankį, jį instrumentalizuojant, naudojant sugrėsinti savo politinius priešininkus. Tuo pačiu – tai vertybinis klausimas, politikų diskurse tai atsiskleidžia kalbėjimu apie vertybes, visuomenės normų ir nuomonės argumentų akcentavimu. Tačiau pats SK konstravimas, kaip ginančios ne tik moterų teises, tačiau įtraukiant homoseksualių porų santykių ir translyčių asmenų teises, atitraukia diskusiją nuo esminių klausimų, apie kuriuos kalba konvencija. Tuo tarpu SK palaikytojai nurodo konvencijos svarbą kovojant su dar vis aktuali Lietuvai problema ir referuoja į gilesnius problemos sluoksnius – problema ją kaip sociokultūrinių priežasčių, normų ir lūkesčių visumą, kurioms keisti reikia daug laiko ir valios, taip nurodant į būtinybę išlyginti galios disbalansą tarp lyčių.

¹⁰⁵ Rugilė Zmitrevičiūtė, „Stambulo konvencija ir kultūriniai karai: Lietuvos atvejo analizė“ (Bakalauro darbas, Vilniaus universitetas, Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas, 2022).

3.1.3. Seksualinis priekabiavimas. Seksualinis smurtas ir priekabiavimas – smurto prieš moteris formos, kurioms Seime buvo skirta mažiau dėmesio nei SAA, tačiau ir čia išryškėjo diskursų dinamika, kurioje dalis politikų priekabiavimo lyties pagrindu sąvokos įvedimą darbinuose santykiuose įžvelgė kaip atnešantį piktnaudžiavimo galimybes, taip pat – kaip grėsmę vyrams. Akcentuojami preciziškumo ir atsargumo elementai formuojant seksualinio priekabiavimo reguliavimą, ypač priešinantis įrodinėjimo naštos perkėlimui galimam priekabiautojui. Panašiai kaip ir SAA atveju, priekabiavimo problema pozicionuojama kaip sprendžiama pakankamai efektyviai, *fiksuojama*, kad egzistuojantis reguliavimas yra pakankamas: „*Aš įsivaizduoju, jeigu mes kalbame apie seksualinį smurtą, tai šiandien teisinėje bazėje esamų, galiojančių sąvokų yra gana daug ir pakanka kovoti su tuo blogu reiškiniu, apie kurį čia kalbama. <...> Prieš keletą metų čia buvo labai plačiai nuskambėjęs toks „Me too“ reiškinys, sugriovęs ne vieno žmogaus gyvenimą.*“ (A. Mazuronis, DP). „*Me too*“ reiškinys, vieniems nurodantis į grėsmę, kitų politikų vyrų nevengiamas naudoti kaip argumentas tinkamai praktikai, nebijant įvardinti ir netinkamo kolegų elgesio: „*„Me too“ reiškinys yra iš principo geras reiškinys. <...> Mes ir čia, Seime, turėjome keletą personažų, švelniai tariant, atitinkančių „Me too“ kriterijus, ir jie sėkmingai pasišalino iš šitos institucijos. Nesuprantu kolegų puolimo prieš teisingumą, prieš silpnesnių žmonių ir, visų pirma, dažniausiai moterų gynimą, nesuprantu. Siūlau balsuoti už.*“ (T. Tomilinas, DS-VL). Griežtesniam seksualinio priekabiavimo reguliavimui pritariantieji akcentuoja gerąsias ES praktikas ir būtinybę užtikrinti nukentėjusiųjų apsaugą, vėlgi fokusą perkeltiant nuo rūpinimosi galimų smurtautojų teisių užtikrinimu.

Seksualinio priekabiavimo problemos reprezentacijos yra skirtingos – vienoje seksualinis priekabiavimas tam tikra prasme suponuojamas kaip privatus reiškinys, kurio perkėlimas į viešą sferą gali būti itin problemiškas. Pačio seksualinio priekabiavimo, kaip reikalaujančio preciziškumo ir ypatingo atsargumo probleminimas jau pats savaime suponuoja galimo priekabiautojo teisių viršenybę prieš nukentėjusį. Svarbu pažymėti, kad seksualinis priekabiavimas yra galios ir kontrolės prieš moteris demonstravimas – tai ne asmeninis ar individualus vyro ir moters „konfliktas“, tačiau vyrų elgesio natūralizavimas, remiantis su lytimi grįstais lūkesčiais. Reprezentacija, kurioje siekiama seksualinį priekabiavimą palikti privačioje sferoje, slepia suvokimą apie tokio nusikaltimo šaknis kaip nepasiteisinusio ar vienpusio seksualinio potraukio raišką, tačiau ne kaip intencionalų smurtą.

3.1.4. Nėštumo nutraukimo kontrolė. Nėštumo nutraukimo draudimas ar kontroliavimas feministinėje paradigmoje taip pat matomi kaip smurto prieš moteris forma, kuri *inter alia*, taip pat turi ryšį su SAA.¹⁰⁶ Nėštumo nutraukimo klausimai Seime, politiniame diskurse suponuojami kaip procedūrinis klausimas, į jį žiūrima plačiuose kontekstuose – nuo santykių su kaimyninėmis šalimis

¹⁰⁶ Coyle, Catherine T., *et al.* "Relationship of Abortion and Violence against Women: Violence Prevention Strategies and Research Needs." *Issues L. & Med.* 30 (2015): 111-128.

iki medikų etikos standartų. Pavyzdžiui, diskutuojant dėl rezoliucijos „Dėl moterų teisių ribojimo ir teisės viršenybės principo pažeidimo Lenkijoje“, išsakomi argumentai, kad prieš svarstant Lenkijos poziciją nėštumo nutraukimo klausimu, svarbu atsižvelgti į santykius su Lenkija. Politikai nėštumo nutraukimo kontrolės bei draudimų neakcentuoja kaip smurto prieš moteris ir moterų teisių pažeidimo klausimų: „<...> mes kviečiame pirmiausia pradėti diskusiją Užsienio reikalų komitete priiimant bendrą – opozicijos ir valdančiosios daugumos – atsakomybę už tai, kokia turėtų būti mūsų laikysena mūsų artimiausių kaimynų atveju. Todėl mes neneigiame problematikos, kuri yra keliama jūsų rezoliucijoje, tiesiog kviečiame dėl tos rezoliucijos diskutuoti Užsienio reikalų komitete.“ (G. Landsbergis, TS-LKD) Šioje diskusijoje gajus problemos nuaktualinimas ir tokiais argumentais, kad kitose šalyse yra dar stipriau pažeidinėjamos žmogaus teisės, arba, jog yra svarbesnių žmogaus teisių pažeidimų ir pačioje Lietuvoje.

Diskurse, susijusiam su nėštumo nutraukimu, taip pat aktualus dėmesys ekspertams, medikams, taip nutolinant nėštumo nutraukimo problematiką kaip moterų teisių klausimą: <...> *O aš norėčiau pacituoti jums senosios Hipokrato priesaikos, kurią duodavo kiekvienas medikas ir kurios galimybę įgyvendinti jūs šiandien paneigėte, vieną iš straipsnių. Kiekvienas medikas, pradėdamas savo profesinę veiklą, prisiekdavo sakdamas taip: „<...> Be to, nė vienai moteriai neduosiu priemonės pradėtam gemalui ar vaisiui sunaikinti.“* (A. Veryga, LVŽS) Nėštumo nutraukimo problemos reprezentacija kuriama tam tikru būdu ir tuomet, kai aborto svarstymas įtraukiamas į krizinio nėštumo sąvoką¹⁰⁷, siūlant privalomai teikti informaciją ir pagalbą tokį sprendimą norinčioms priimti moterims, dėl ko moterys nugalinamos spręsti pačios. Vyrų politinis diskursas pasižymi kone paternalistišku, globėjyšku argumentavimu. Šioje srityje išskirtinė buvo sveikatos ministro A. Dulkio pozicija, kuris kadencijos metu legalizavo medicininį nėštumo nutraukimą ir taip pat išsakė nuomonę dėl kontracepcijos priemonių paauglėms kaip būtiną moderniai valstybei: „<...> *tikrai galiu pasakyti užtikrintai, kad dėl šios temos aš tikrai priimu atsakomybę, <...> bus rengiamas <...> projektas, kuriame, labai noriu pabrėžti, bus nustatyta jūsų minėtos kontraceptinės priemonės skyrimo tvarka, atsižvelgiant ir į etinius, ir į teisinius, ir į socialinius aspektus. Taigi, tikrai labai atsakingai žiūrime į šitą klausimą, į šitą subtilų klausimą, bet, manau, labai svarbų klausimą moderniai valstybei.*“

¹⁰⁷ Krizinio nėštumo centrai visame pasaulyje pasižymi interesu atkalbėti moteris nuo sprendimo nutraukti nėštumą. Pavyzdžiui: Elena Reimerytė, „Kodėl PSO įteisintas medikamentinis abortas Lietuvoje neprieinamas ir koks Krizinio nėštumo centrų tikslas?“, LRT.lt, žiūrėta 2024 m. gruodžio 5 d., https://www.lrt.lt/naujienos/gyvenimas/13/1341340/kodel-pso-iteisintas-medikamentinis-abortas-lietuvoje-neprieinamas-ir-koks-krizinio-nestumo-centru-tikslas?utm_medium=Social&utm_source=Facebook&fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTEAAR3b4Bd7kVYndtfEudz1AklyKKtLKlp9lxtBKpcK-00YjWbQTIEmHUXT71o_aem_GvfqZHYOT6mvGyq4839WDQ#Echobox=1613112408

Taigi, nėštumo nutraukimo klausimai pasižymi *nuaktualinimo* strategija, kuomet problema tarsi pripažįstama, tačiau stengiamasi neaktualizuoti jos kaip visuotinai reikšmingos lyčių lygybei, nėštumo nutraukimą įkeliant į itin platų diskursą, kuris nutolęs nuo moterų teisių užtikrinimo. Be kita ko, nematomas ir vyrų vaidmuo problemos sprendime, tuo tarpu akcentuojami procedūriniai, ekspertiniai veiksniai, siekiantys įtvirtinti *gyvybės kultūrą*, kurioje moteris nugalima rinktis. Šioje temoje prieštaraujantis, alternatyvus diskursas ir problemos reprezentacijos kūrimas iš vyrų politikų buvo tylus.

Smurto prieš moteris diskusijose stebimas politinio diskurso veikimas kitų diskursų fone – karo, posovietinės praeities, vyriškumų kontekstuose. SAA diskusijose susidūrė skirtingos problemos reprezentacijos. Pakankamai gajūs šiuo atveju yra *susiaurinimo* procesai – vienas iš naudojamų diskursų yra linkęs redukuoti pačią SAA problemą, supaprastinant ją iki priklausomybių, asocialumo, suponuojant, kad ši problema liečia tik tam tikrą dalį visuomenės. Problemos siaurinimas tuo pačiu leidžia vyrams politikams save disasocijuoti, smurtautojus atskiriant tik kaip tam tikrą socialinę riziką patiriančius vyrus, kurie smurtauja daugiau dėl socialinių veiksnių, nesusijusių su jų lytimi ar lūkesčiais, normomis jai. Tuo pačiu stebimas šeimos kaip instituto saugojimas, nepaisant to, kad šeimose egzistuoja nelygiaverčiai lyčių tarpusavio santykiai. Dekonstruojant SAA problemą, galima matyti, kad siūlomi ne šeimos santykių dinamikos sprendimo būdai, o strategijos, skirtos šeimos gerovei, sutarimui „atstatyti“ ar net nesuteikti instrumentų tą „harmoniją“ griauti. Ryškiausiai diskursų kovą iliustruoja diskusija dėl smurto lyties pagrindu sąvokos įtraukimo bei SK, kadangi šių diskusijų esmė yra moterų padėties *fiksavimas* įstatymiškai. Dalis politikų veikė kaip *pokyčių agentai* ir aktyviai siekė lyties aspekto įtraukimo ir SK ratifikavimo, tai atspindėjo jų SAA problemos, kaip kylančios iš sisteminių, sociokultūrinių veiksnių, suvokimą. Tačiau ši galimybė *fiksuoti* lyties aspektą SAA problematikoje buvo nugincyta, o tai rodo, kad Seime nebuvo pripažintos sisteminės lyčių nelygybės problemos, tokios kaip žalingi lyčių stereotipai ir lūkesčiai bei normos lyčių tarpusavio santykiams. Seksualinio priekabiavimo atveju taip pat stebimas noras ginti galimo smurtautojo teises, tai gali nurodyti į vyriškumo aspektą, kuomet nenorima konfrontuoti su pakankamai natūralizuotais vyrams priskiriamais veikimo modeliais. Nėštumo nutraukimas kaip itin vertybiškai įkrautas klausimas Seime daugiau skambėjo procedūriškai, tačiau paternalistiškai, nekonstruojant šios problemos kaip moterų teisių užtikrinimo klausimo. Svarbiausias diskurso pokytis lyčių lygybės link būtų sąvokų pokyčiai – nuo smurto artimoje aplinkoje iki vyrų smurto prieš moteris, tačiau, įvertinant vyrų disasociacijos strategijas, tai itin sudėtingas procesas, ypač vyrų dominuojamajame Seime. Smurtą prieš moteris reguliuojančių įstatymų pakeitimai gali žymėti ir galios balanso pokytį, o vyrams tai gali reikšti jų dominavimo kvestionavimą, kai probleminamas nebaudžiamumas, smurto prieš moteris tolerancija, tradicinis šeimos modelis. Dalis politikų pasiryžę tai keisti, tačiau dalis tai

priima kaip priešišką veiksmą, nukreiptą prieš vyrus kaip grupę. Visgi svarbu, kad diskursas smurto prieš moteris temoje nėra vienakryptis – Seime egzistuoja *pokyčių veikėjai*, kurie iš esmės yra linkę kreiptis į savo kolegas vyrus ir skatinti pripažinti vyrų prieš moteris smurto faktą ir taip konstruoti lygiaverčius socialinius ryšius tarp lyčių plačiaja prasme.

3.2. Šeimos politika. Lyčių lygybė taip pat svarbus aspektas šeimos politikos klausimuose, kurie yra susiję su darbo bei šeimos derinimu, tėvystės bei motinystės politika ir vaikų priežiūros atostogų klausimais, kurie yra esminiai siekiant užtikrinti realią lyčių lygybę. Vadinamasis „šeimos paketas“ šioje kadencijoje buvo svarbus žingsnis, turintis platesnes implikacijas. Siūlomi sprendimai padedantys derinti darbo ir šeimos įsipareigojimus (vaikų kambariai viešose įstaigose, keturių dienų darbo savaitė turintiems vaikų bei neperleidžiamos tėvystės atostogos) prisideda prie griežtai lytims priskiriamų rolių mažinimo, kas ypač svarbu lyčių lygybės užtikrinimui.

Analizuojant, kokie diskursai vyrauja šeimos politikos diskusijose Seime, matoma, kad nors siūlomi įstatymų pakeitimai, siekiantys lengvinti vaikų priežiūros atsakomybes, ir yra teigiamas postūmis lyčių lygybei, juos, ypač vyrai, vengia pozicionuoti kaip tokius. Verčiau pasitelkiami darbo rinkos efektyvinimo, socialinio teisingumo ar demografijos argumentai, t. y. problemos reprezentacija konstruojama taip, kad atitinkami šeimos politikos sprendimai svarbūs siekiant, kad moterys greičiau grįžtų į darbo rinką, kad šeimoms būtų lengviau finansiškai auginti vaikus, dėl ko gimstamumo lygis didėtų. Kai kuriais atvejais darbdavio interesais rūpinamasi netgi labiau nei moterų: „<...> kodėl mes nenaudojame pusės etatų sistemos? Juk galima dvi mamas priimti užimti tą visą etatą ir jos pasikeisdamos, viena su kita pasitardamos, kada vaikas susirgo... Neužmirškime, kad šita kategorija žmonių dažnai nedarbingumą ima dėl vaiko ligos ar dėl savęs.“ (V. Rakutis, TS-LKD), net kuomet siekiama tarsi padėti moterims būti „patrauklesnėms“ darbo rinkai, iš esmės reprodukuojama nelygybė ekonominiame dalyvavime, taip pat – nesiekiama mažinti stereotipų. Demografijos klausimas politiniame diskurse svarbus dviem aspektais – vienu politikų gimstamumo didėjimas konstruojamas kaip pasiekiamas per valstybės politiką, kuri lengvintų vaikų priežiūros našą (tiek finansinę, tiek šeimos ir darbo derinimo prasme), kiti laikėsi moterų, kaip grupės, atsakomybės už šią problemą, t. y. egzistuoja įsitikinimas, kad moterims tereikia gimdyti, kažkuria prasme vykdyti savo „funkciją“. Demografijos srityje taip pat nevengiama grėsminti situacijos karo kontekste: „<...> mums dabar gresia tikrai didžiulės rizikos, tai yra išgyvenimo rizikos, susijusios su mūsų išorės grėsmėmis, su grėsmingais kaimynais, kurie yra už sienos <...> nesuvokti, kad yra vidinių rizikų, apie kurias mes šiandien kalbame, kad vieną dieną mums tiesiog neliks ką ginti ir neliks kam ginti, yra tiesiog nusikalstamas šitas nesuvokimas.“ (A. Veryga, LVŽS)

Tačiau ekonominiai argumentai svarbūs ne visiems politikams, kiti – apskritai priešinasi vadinamiems „šeimos paketo“ siūlymams. Šie politikai pasižymi tradicinės šeimos argumentais, kurie išryškina stereotipinius vyro ir moters poveikslus ir funkcijas: „<...> iš tiesų dar prisimenu tuos laikus, kai pagrindinis motyvas buvo vaiko priežiūros išmokas didinti ir plėsti tam, kad mama pabūtų namuose su savo vaikelio, galbūt kai kada ir tėtis. O jūs šiuo metu siūlote duoti išmoką ir skatinti, kad jie eitų dirbti.“ (E. Pupinis, TS-LKD) „Šeimos paketas“ sugrėsminamas kaip „ėjimas atgal“, taip konstruojant problemą, kaip atsitraukimą nuo biologiškai priskirtų vaidmenų, argumentuojant, kad toks požiūris kenkia šeimos ir vaiko gerovei, kas iš esmės suponuoja, kad šeima ir vaiko gerovė suprantama kaip mamos pareiga skirti visą laiką vaiko priežiūrai. Kai kurių vyrų diskurse jaučiamas nerimas ir grėsmė dėl besikeičiančių lyties vaidmenų, t. y., kad iš tėčių tikimasi daugiau įsitraukti ir skirti laiko buičiai, vaiko priežiūrai: „Žmona dirba privačiame sektoriuje, kur nėra to vaikų kambario, o štai tokioje įstaigoje, pavyzdžiui, kaip Seimas atsiras vaikų kambarys ir šeimoje bus sprendžiama, kur tą vaiką padėti. Matyt, natūralu, kad žmona sakys, kad vaiką turi vesti į darbą, nes ten yra tam pritaikytos sąlygos <...> ar nemanote, kad reikėtų rūpintis ne tik vaikais, tačiau ir tėvais? Leiskite pailsėti nors darbe tiems tėvams <...>“ (A. Mazuronis, DP), Seimas – pakankamai „vyriška“ institucija, taigi priešinantis vaikų kambariui Seime, nenorima keisti tapatybinių ir socialinių ryšių, kurie suponuojami dabartinio vyriškumo ir moteriškumo suvokimų. Taip pat, svarbu atkreipti dėmesį, kad kalbant apie tėčių įsitraukimą, dažnai naudojami tokie žodžiai kaip „galbūt“, „kai kada“, „kartais“, išlaikant vyro kaip „pagalbininko“ funkciją vaikų auginime.

Šeimos politikos diskusijose, panašiai kaip SAA klausimais, šeimos klausimai vertinami kaip atskirtini nuo valstybės intervencijos, privatūs: „Kodėl jūs, ministre, norite kištis į šeimos santykius, į vyro ir žmonos santykius? <...> Pati šeima nusprendžia, kas eis vaiko priežiūrą ir panašiai.“ (R. Žemaitaitis, MSNG) Svarbu pažymėti tai, kad pasiūlyme, kuriame buvo siekiama sudaryti galimybę vaikus prižiūrėti seneliams, pasipriešinimas buvo kur kas mažesnis nei neperleidžiamų atostogų, kur siekiama įtraukti vyrus. Tai galėjo lemti ir atostogų privalomumas, kuomet senelių įsitraukimui paliekama didesnė erdvė šeimos sprendimui. Čia verta pabrėžti, kad valstybės nesikišimas taip pat suponuoja atitinkamą valstybės poziciją – proaktyvių veiksmų nesiėmimą nustatant lyčių lygybei aktualias normas, taigi, nevykdoma intervencija lyčių lygybei lemia labai daug. Taip pat svarbu pažymėti, kad kai kuriais atvejais intervencija yra labiau pateisinama, pavyzdžiui, kalbant apie vienišas mamas, itin jaunas šeimas ar socialinę riziką patiriančias šeimas, taip nurodant į tam tikrą neintervencinio argumento nenuoseklumą – vienos šeimos pozicionuojamos kaip mažiau „privačios“ nei kitos.

Vis dėlto šioje diskusijoje taip pat veikė ir pokyčių veikėjų diskursas, kuriame buvo išsakomi komentarai lyčių lygybės atžvilgiu šeimos politikos kontekste: „Gerbiama kolege, pozityviai vertinu

jūsų iniciatyvą, nes visų pirma tai yra lyčių lygybę skatinanti priemonė“ (T.V. Raskevičius, LP). Taip pat akcentuojamas vyrų vaidmuo: „<...> dėl neperleidžiamų atostogų. Kodėl iš direktyvos pasirinktas minimalus nepakeičiamų atostogų laikas, tai yra 2 mėnesiai, kodėl mes nepanašėjame į kitas šalis, kurios aiškiai sako, kad ir tėvelis, ir mama turi vienodai prisidėti prie vaiko auklėjimo?“ (A. Sysas, LSDP), kai kuri dalis politikų net akcentavo tai, kad vyrai, neprisidėdami prie vaikų priežiūros gauna už tai pinigų, o tai buvo aiškiai įvardijama kaip neteisingas reguliavimas. Pokyčius skatinančių politikų diskurse svarbus tėčio įsitraukimas ir siekiant kitokios ateities, *status quo* keitimo: „Daugiau drąsos, padrąsinti, kad į vaikų ugdymą ir auklėjimą, ankstyvąjį auklėjimą, įsitrauktų tėvai, matytų. Tada šeimoje rasis daugiau balanso. Gal užaugs tokia karta, kuri mažiau kaip savo argumentus naudos tokius seksistinius komentarus, kurių šioje salėje netrūksta.“ (M. Lingė, TS-LKD), svarbu pabrėžti tai, kad pokyčio siekiantys politikai nevengia referuoti į savo kolegas vyrus, taip nurodant vyrų įsitraukimo būtinybę siekiant lyčių lygybės. Svarbus ir kompleksiškas suvokimas, kuo vieni ar kiti sprendimai prisideda prie moterų padėties, pavyzdžiui, kai kalbama apie vaikų priežiūros poveikį moterų skurdui pensiniame amžiuje. Tokie argumentai nurodo, kad egzistuoja diskursas, kuriame problemos reprezentacija konstruojama skiriant svarbą moterų padėčiai, siejant ją su lygaus vaikų priežiūros pasiskirstymo būtinybe.

Šeimos politikos klausimų suvokimas kaip privačių, smerkiant valstybės siekį nustatyti naujas normas, atskleidžia tradicinį lyčių vaidmenų požiūrį, kuris moteris „uždaro“ privačioje sferoje, o vyrams nenumato galimybės lygiavertiškai įsitraukti į vaikų priežiūrą. Kai šis klausimas problemينamas kaip už valstybės intervencijos ribų, iš tiesų nematoma, kad valstybė, nevykdydama intervencijos, savo neveikimu veikia moterų padėtį, kuomet vaikų priežiūra paliekama kaip natūraliai, tradiciškai moterų atsakomybei priklausanti sritis. Diskusijose dėl šeimos politikos klausimų stebimas *palenkimas*, kai įstatymų pakeitimo tikslai daro teigiamą poveikį lyčių lygybei, tačiau konstruojant problemų reprezentacijas prisitaikoma prie egzistuojančio diskurso ir stengiamasi šių argumentų vengti, neryškinti. Šioje situacijoje taip pat stebimas *paslėpimas*, kuomet lyčių lygybės tikslas paslėpiamas po kitais tikslais – tokiais kaip efektyvesnė darbo rinka, gimstamumo skatinimas. Tačiau politiniame diskurse veikia ir *pokyčių veikėjai*, kurie tiesiogiai nurodo lyčių lygybės tikslus, kuriems būtinas vyrų įsitraukimas, taigi vyksta diskursinė kova dėl reikšmių, siekiant normalizuoti atvirą kalbėjimą apie lyčių lygybę ir jos svarbą, kas padėtų efektyviau keisti *status quo*. Tačiau, turint omenyje vyriškumų veikimus Seime, stebima, kad politikai derasi ne tik dėl reikšmių ar pačių problemos reprezentacijų įtvirtinimo – tai klausimai liečiantys ir jų tapatybes, socialinius ryšius ir galios pozicijas.

3.3. Moterų politiniuose diskursuose. Kitas ypač svarbus aspektas, kurį verta analizuoti siekiant suprasti, kaip vyrai politikai vertina lyčių lygybę, yra jų požiūris į moteris. Iš esmės visas

kalbėjimas apie politinius sprendimus, kurie liečia moterų bei vyrų padėtį, yra pripildytas suvokimų apie vyrus ir moteris. Šiame poskyryje analizuojama tai, kokius vyrų politikų vertinimus ir suvokimus atskleidžia jų kalbėjimas apie moteris. Moterų vertinimas svarbus ne tik tam, kad būtų galima suvokti vyrų politikų prielaidas ir suvokimus apie moteris, bet ir dėl to, nes atskleidžia vyrų politikų suvokimus apie lyčių tarpusavio santykius ir galios pozicijos išnaudojamą lyčių lygybės (ne)įtvirtinimui.

3.3.1. Politikų vyrų požiūriai į moteris. Radikalesnių vyrų politikų pasisakymuose moteris suvokiama kaip iš esmės atskira nuo vyrų, o skirtumai ir lyčių vaidmenys yra suvokiami kaip natūralūs, t. y. kilę iš biologijos, tradicijų: „*Dievas sukūrė vyrą ir moterį, ir kad ir kaip jūs lygintumėte, jūs neišlyginsite. <...> ne žmogaus jėgoms tai yra sukurta ir jau nėra čia lygybės, nes vyrai negimdo.*“ (P. Gražulis, MSNG), „*<...> Kuo aukštesnis vyro testosterono lygis, tuo jis yra kovingesnis, agresyvesnis. Jis – karys, kovotojas, medžiotojas, turintis kario geną. <...> Taip gamta sutvarkyta. Moters genai – ne kario genai, o mamos – šeimos, vaikų auklės.*“ (V. Valkiūnas, DP) – šie suvokimai pasižymi tuo, kad skirtumai tarp vyrų ir moterų nėra kvestionuojami ar suvokiami kaip socialiai sukonstruoti, tikriausiai dėl to šiai daliai politikų itin svarbus moters kaip mamos vaizdinys. Deja, tokie suvokimai nurodo smurto normalizavimą ir apskritai patriarchalinį vyrų dominavimo suvokimą, pateisinimą. Šios grupės politikai akcentuoja biologines moters funkcijas, siekiama, kad moterys nebūtų įtvirtinamos kaip autonomiškos, laikomasi lyčių papildomumo prielaidų. Pavyzdžiui, siekio įteisinti dirbtinio apvaisinimo galimybes vienišoms moterims kontekste teigiama: „*Dabar jūs man paaiškinkite <...> kokių problemų turi vieniša moteris dėl negalėjimo pastoti, jei ji net nemėgino su vyru sugulti, kaip ji yra nevaisinga? Gal pirma tegul pabando sugulti su vyru, tuomet atsiras tas vaisingumas <...>*“ (R. Žemaitaitis, MSNG), toks moters vaizdinys neatsietinas nuo to, kad ji papildo vyrą, kad negali be jo egzistuoti, taip įtvirtinant savo, kaip vyro, galios poziciją.

Kalbant apie moteris, nesvetimas ir stereotipizavimas, pavyzdžiui (kalbama kailių fermų draudimo kontekste): „*<...> kailiniai moterims suteikia ypač pozityvią emociją, šalina stresą ir neleidžia depresijos, skatina meilę ir santarvę*“ (V. Valkiūnas, DP), stereotipai politiniame diskurse suponuoją moterų matymą per tradicinę liniją, pavyzdžiui, kai jos siejamos su meile, santarve, jos vaizduojamos itin paviršutiniškai, nurodant į tam tikrą tikėtiną ir norimą moterų elgesio modelį. Kai kuriais atvejais sutinkamas ir moterų įvardijimas infantilizuojančiais žodžiais – „*panelės*“, „*merginos*“, „*mergaitės*“. Stereotipizavimo strategijos taip pat ryškios diskusijose susijusiose su profesiniais klausimais, nurodant, kad moterys negali susitvarkyti, išpildyti tam tikrų „vyriskų“ funkcijų, pavyzdžiui, tokių, kurios reikalauja fizinės jėgos ar didelės atsakomybės. Taip pat tikima, kad net pačios moterys nenori lygių galimybių, kad pilnavertis jų įtraukimas į „vyriską“ sritį, pavyzdžiui, lyderystę ar kompanijų valdymą, sukels joms sunkumų. Taip pat svarbu pažymėti, kad

kuomet siekiama keisti, suvienodinti moterų padėtį, pavyzdžiui, diskutuojant didesnę moterų įtraukimą į kariuomenę ar galimybę rinktis pavardės galūnę, demonstruojamas pyktis, tai matoma kaip „*degradacija*“, „*išsigimimas*“, „*lyčių likvidavimas*“, o tai rodo, kad ši grupė priešinasi socialinės lyties suvokimų kaitai ir nemato lyčių lygybės kaip pozityvaus tikslo.

Pozicija moterų, tai ir lyčių lygybės, atžvilgiu atsiskleidžia įvairiose politinėse diskusijose, pavyzdžiui, kalbant apie Gyvenimo įgūdžių programą. Lytiškumo ugdymo temoje apie lyčių tarpusavio santykius kalbama akcentuojant gyvybės kultūros, tradicinės šeimos aspektus, nors tuo pačiu ir kalbama apie pagarbų bendravimą, kalbėti apie nelygiaverčius lyčių santykius vengiama. Taip pat diskutuojant apie siekį įtvirtinti mamų psichikos sveikatos dieną, atkreipiant dėmesį į opią pogimdyvinės depresijos problemą, naudojama diskursinė išplėtimo strategija: „<...> *Man truputį irgi kliūna tai, kad <...> jūs išskiriate tik vienintelę – pogimdyminę, o juk ir mokykloje gali patirti, ir darbe gali patirti <...> Paimkime moterį. Jinai tik būdama mama gali patirti depresiją ar kokią nors psichinę ligą?*“ (K. Masiulis, TS-LKD), toks nuaktualinimas ir išplėtimas pasižymi kalbėjimu apie kitas grupes, pavyzdžiui, translyčius asmenis, vyrus, nors politinis siūlymas labai konkrečiai orientuotas į tam tikros grupės moterų problemos sprendimą. Svarbu pažymėti, kad šioje dalyje diskusijų nėra intencionaliai priešinamasi geresnei moterų teisių situacijai, šiuose svarstymuose daugiau atsispindi *whataboutizmo* tendencijos, kai kuriais atvejais ir *palenkimo* strategijos, pavyzdžiui: „<...> *mano prašymas dėl moterų, tų paštininkių, kurios važinėja po kaimus. Jos gauna tikrai mažus atlyginimus ir atstumus reikia didelių įveikti <...> Na, prašyčiau tikrai atkreipti dėmesį, juolab kad jūs kalbate apie moterų teises, tai norėtusi, kad tas realiai matytųsi.*“ (R. Šarknickas, LVŽS), kuomet savo teikiamiems siūlymams siekiama palaikymo apeliuojant į dalį politikų, kuriems lyčių lygybė yra svarbi, nors pačiam siūlymui ar politikui lyčių lygybė nebūtinai yra esminis tikslas ar prioritetas.

Tuo tarpu kitokį moterų suvokimą demonstruoja *pokyčių agentai*, kurie patys proaktyviai kalba apie lyčių lygybei svarbius klausimus ir juos mato labiau kompleksiškai: nuo PVM lengvatos moterų higienos prekėms iki diskriminavimo aspektų išplėtimo (pavyzdžiui, teigiamai vertinant papildomų pagrindų (šeiminės padėties) įtraukimo poveikį moterų situacijai). Svarbu, kad Seime yra politikų, kurie lyčių lygybę aiškiai ir konkrečiai įvardija kaip prioritetą: „<...> *aš labai norėčiau gyventi tokioje XXI amžiaus visuomenėje, kurioje lyčių lygybės klausimas, lyčių lygybės užtikrinimas būtų laikomas prioritetine Žmogaus teisių komiteto veiklos sritimi.*“ (T.V. Raskevičius, LP), kas nurodo moterų kaip lygiateisių matymą, neapsiribojant ir nefiksuojant tradicinių ar biologinių rėmų moterų elgesiui ir vaidmenims. Ne mažiau svarbu ir nedviprasmiški politikų skatinimai, agitacijos užtikrinti situacijos keitimą: „<...> *tikiuosi, ir jūs, gerbiami kolegos, išgirsite, įkvėpsite drąsos, pasiryžimo ir iš tikrųjų garantuosite tuos įstatymus, kurie yra labai svarbūs, nes nei Kovo 8-osios proga*

tuščiaviduriai tulpės žiedai niekuo nepadės, jeigu neužtikrinsime, kad yra priimti konkretūs įstatymai, užkertantys kelią smurtui šeimoje, smurtui prieš moteris, ir visos konvencijos, įskaitant Stambulo konvenciją, yra ratifikuotos.“ (V. Mitalas, LP), svarbu, kad politikai vyrai savo argumentus iliustruoja dabartinės situacijos neveiksnumu ir skatina imtis veiksmų, prioritetizuoti moterų teises.

Analizuojant vyrų politikų kalbėjimą apie moteris, svarbu, kad dalis politikų (nors ir mažesnė) pastebi kasdieninį seksizmą, jį atpažįsta ir neigia: *„Šiandien ji pavadinama iš tribūnos mergaičiuke. Mano manymu, galima rasti kitus žodžius: specialistė, istorikė, darbuotoja, bendradarbė.“* (E. Gentvilas, LRLS), toks dėmesio atkreipimas itin svarbus, nes nurodo įsigalėjusį *mergaitinimo* fenomeną, kuris iš esmės neigia moters lygias teises ir vertinimą profesinėje aplinkoje. Taip pat reaguojama į seksizmą, susijusį su moterų vertinimu, kaip nepajėgių, „vyrishkose“ profesijose (pavyzdžiui, kariuomenės, apsaugos, probacijos tarnybose): *„Aš tikrai pridėsiu tiek, kad gal jūs nustebsite, o gal ir pirmą kartą sužinosite: 14 % moterų Lietuvos kariuomenėje – tarp kariūnų, tarp karininkų, jos yra pasirinkusios. <...> Be abejonės, jos tą daro lygiai taip pat, tais pačiais pagrindais kaip ir vyrai, jos tam turi teisę.“* (A. Anušauskas, TS-LKD) Būtina atkreipti dėmesį į tai, kad pokyčių agentų pasisakymai dažniausiai reaktyvūs, t. y. išsakomi tik reaguojant į kitų politikų seksizmą. Žinoma, jie vis tiek išlieka svarbūs – pačių vyrų nurodymas į kitų vyrų propaguojamą stereotipizavimą, nelygiaverčių santykių reprodukovimą svarbus, nes neleidžia įsigalėti vienam dominuojančiam diskursui moterų vertinime.

Apibendrinant, diskursas, susijęs su moterų vertinimu, nėra vienakryptis. Egzistuoja diskursas, kuris moteris vertina stereotipiškai, per socialiai, tradicijų suponuotus skirtumus, kurie suvokiami kaip negalintys kisti, nes tai tapatinama su tradicijos, teisingos socialinės santvarkos ir jos nurodomų socialinių santykių griuvimu, taigi ir vyrų padėties kismu, kuris šiai grupei vyrų nėra priimtinas. Šiame diskurse moteris vertinama kaip silpna, negalinti prisiimti daug atsakomybės, turinti specifines, šeimines funkcijas. Tačiau egzistuoja ir kitas diskursas, kuris nesipriešina galios santykių kismui, ir ne tik reaguoja ir neigia stereotipizuojantį diskursą, tačiau ir pats proaktyviai kalba apie pokyčių siekį, taip suponuojant ir tai, kad siekiama lygiavertiškesnių moterų ir vyrų santykių, o to įtvirtinimas nematomas kaip grėsmė jiems, kaip vyrams. Šiame alternatyviame diskurse suvokiami teigiami lyčių lygybės aspektai abiems lytims.

3.3.2. Politikų vyrų moterų politikoje vertinimai. Analizės metu moterų vertinimas ryškiai atsiskleidžia politikų kalbėjime, kuris susijęs su moterų dalyvavimu politikoje, kreipimusi, bendravimu su kolegėmis moterimis. Visų pirma, pastebimas aktyvesnio moterų įsitraukimo į politiką sugrėsminimas, pasireiškiantis susirūpinimu savo, kaip vyrų, lygiomis teisėmis ir baime prarasti galią, pavyzdžiui: *„Praeitame ministrų kabinete buvo viena moteris, jūsų teikiamo Vyriausybės*

kabineto sudėtyje yra septynios moterys. Turiu pripažinti, kad tai yra neraminanti tendencija vyriškajai pusei.“ (A. Mazuronis, DP), verta pažymėti, kad net vengiama naudoti moterišką giminę, įvardijant ministrės pirmininkės pareigybę. Moterų dalyvavimas (nors ir toli gražu iki lygaus proporcijos prasme) politikoje sugrėsminamas: „*Mūsų Seimo Pirmininkė – moteris, ministrė – moteris, premjerė – moteris, ministrės beveik visos moterys, tai ko jos čia dar nori tos moterys? Mes, vyrai, jau žodžio ištarti negalime, praeiti negalime. Klausykite, kur čia mes nueisime? Vyrai jau greitai turės kovoti už savo teises. Mes tikrai per daug užsileidome, man atrodo, ant savo galvos.*“ (P. Gražulis, MSNG), pastebimos nuostatos, kad tai tarsi pažeidžia tvarką, kuri kai kurių politikų vyrų suvokiama kaip nusistovėjusi ir nekintama, reprodukuojant politikos kaip vyriškos srities tvirtinimą.

Politiniam diskurse taip pat išsakomi stereotipizuojantys, grėsminantys argumentai, kurie kuria priešiško moterims Seimo kontekstą, įtvirtina politiką kaip vyrų erdvę. Pavyzdžiui, moterims politikėms keliant itin aukštus reikalavimus (kalbama apie I. Šimonytės kandidatūrą į premjerės postą): „*Mes negalime palaikyti šios personos, kuri nenori būti tobula. Ar dar nesugeba, ar dar neatėjo laikas? Tegul pasimoko, įgyja patirties, galbūt kitą kartą. Ačiū.*“ (V. Valkiūnas, MSNG) Aukšti reikalavimai pasižymi ir tuo, kad nuvertinama politikų patirtis: „*Man nesuprantama, kad valdantieji tokiu atsakingu laikotarpiu, kai vyksta karas Ukrainoje <...> į tokį atsakingą postą deleguoja kad ir tituluotą gražuolę, tačiau neišmanančią šioje srityje ir neturinčią jokios patirties savo partietę. Ar tai nėra nacionalinio saugumo jau reikalas, ne tik parlamentinio tyrimo komisijos reikalas? Ar buvimas tituluota gražuole yra pakankama priežastis būti?*“ (A. Skardžius, DP), kalbant apie politikų kompetenciją, dažnai pabrėžiama tai, kad postus jos užėmė tarsi nenusipelnę, joms „prikišamos“ moteriškos savybės, menkinamos politikų ekspertinės žinios. Pavyzdžiui, D. Morganos atveju teigiant, kad „*reikia tik pavaruoti, kad taptum geriausia pretendente užimti pareigas*“ (A. Gedvilas, DP). Kai kuriais atvejais moterų politikų siūlymai taip pat sumenkinami kaip moterų norai ar užgaidos, kurios yra nepagrįstos. Pavyzdžiui, valstybės apsaugos įstatymo keitimų, europinių direktyvų vykdymo kontekste, ar diskusijoje dėl moterų pavardžių galūnių, kai aiškiai yra nuvertinamas siūlymo svoris lyčių lygybei, pristatomos problematikos *nuaktualinamos* klijuojant „moterų klausimų“ etiketę, taip nesuvokiant jų kaip teigiamų, prisidedančių prie lygesnės visuomenės. Šiuo atveju moterų lygių teisių reikalavimai laikomi perdėtais.

Nevengiama ir pamokyti moteris politikės ar *vyržyniauti* (angl. *mansplaining*), taip įtvirtinant savo galios poziciją. Pavyzdžiui: „*Mes ne mažiau nei jūs suprantame eleganciją ir taktą. Pasimokykite iš tos mano pastabos*“ (A. Vinkus, LVŽS I. Pakarklytei). O radikalesnių vyrų politikų diskursas suponuoja priešišką moterims erdvę ne tik implicitiškai, bet ir tiesiogiai – žeminimais: „*<...> kreipiuosi į jus, Seimo Pirmininke, premjere, į jus, gal jums moteriškai ir atrodo, kad nereikia tos apsaugos, gal jums norisi moteriškai pakalbėti tarp jūsų, kaip ten sako, mergaičių <...>*“

konservatorių moterys tai išvis praradusios moteriškumą, neina suprasti, ką jos sako, išvis kokias vertybes jūs išpažįstate.“ (D. Gaižauskas, LVŽS), čia galima įžvelgti suvokimą, kad moteris politikoje nebeišlieka „moteriška“, o kuomet naudojamas *mergaitinimas*, politikės iš esmės yra žeminamos, stumiamos iš politinės srities. Visa tai kuria diskursą, kuris atskleidžia vyrų politikų pasaulėvaizdį, kuriame moteris yra *kita*, natūraliai nepriklausanti „vyriskai“ erdvei (t. y. politikai, Seimui). Šiuose diskursuose atsiskleidžia mąstymo sistemos, kuriose moterų vaizdinys dažnai stereotipizuotas, o per tai tuo pačiu įtvirtinama ir savo, kaip vyrų, galios pozicija.

Kalbant apie moteris politikės nevengiama pabrėžti ir jų šeiminės padėties: *„Priminsiu, kad jūsų, kaip ir šalies vadovo, pareiga užtikrinti taiką Lietuvoje, o ne kurstyti karą. Kas buvo padaryta, kad šalies piliečiai miegotų ramiai, o gal tikrai laukiama, kol jaunos Lietuvos vyrus šaudys Rusijos kariai, o žmonas prievartaus vaikų akivaizdoje? Bepigu, kai nei to, nei kito neturi.“* (A. Gedvilas, MSNG), pabrėžiant politikų vertinimą per vyrų ar vaikų turėjimą, kas iš tiesų nėra svarbūs aspektai jų, kaip politikų, ekspertiskumui, reprodukuojamos socialiai moterims priskiriamos rolės, kurios sumenkina moterų politikų potencialą. Apskritai, kreipiantis į moteris politikės, šalia jų pareigų nevengiama pabrėžti jų lyties, kuri tarsi turėtų suponuoti „moterišką“ poziciją. Dažni tokie išsireiškimai kaip *„jūs kaip moteris“*, *„jūs kaip mama“*, kurie dažniausiai suponuoja tam tikrą stereotipizuojančią liniją, kaip moteris politikė turėtų reaguoti politinėse diskusijose – jautriau, mandagiau, geriau suvokiant vaikų situaciją ir panašiai. Taip pat nevengiama pažymėti moterims stereotipiškai priskirtinas savybes, kurios, ne visada, bet kai kuriais atvejais, suponuojamos kaip teigiamos, pavyzdžiui, emocionalumas (dažniausiai naudojamas neigiama konotacija), jautrumas, jaunystė, žavingumas, padorumas, mandagumas, žmogiškumas, kultūringumas. Tačiau net šie teigiami epitetai iš tiesų kuria ir reprezentuoja stereotipinę vyrų politikų žvilgsnį į moteris koleges, perkeltant priimtinius moters elgesio modelius iš bendro socialinio, kultūrinio konteksto. Įdomu tai, kad priskiriant moterims politikėms visuotinai priimtas „vyriskas“ savybes, tokias kaip drąsą ar tvirtumą, jos arba atsveriamos „moteriška“ savybe, pavyzdžiui, *„stebėjau jūsų tvirtumą ir kartu jautrią širdį jaučiau“* (R. Šarknickas, LVŽS V. Čmilytei-Nielsen), arba aiškiai pažymimos kaip „vyriskos“: *„(ačiū už) jūsų tokią vyrišką drąsą <...>“* (D. Kepenis, LVŽS A.Bilotaitei).

Kiekybiškai teigiamų pasisakymų apie moteris politikoje buvo žymiai mažiau. Tačiau šių politikų diskurse daugiau palaikymo moterų įsitraukimui į politiką, jis negrėsminamas: *„Stiprių, kompetentingų moterų vadovų pozicijose šią kadenciją tikrai nebus per daug. Tai reikalingas kontrastas tam, ką matėme pastaruosius ketverius metus.“* (M. Matijošaitis, LP), šiuo atveju palaikoma lyčių lygybė valstybės valdyme, matoma jos pridėtinė vertė, siekiama keisti situaciją. Svarbu tai, kad moterys įvardijamos epitetais, kurie nestereotipizuoja ir nesumažina jų kaip politikų ekspertiskumo ir vertės. Tačiau verta pažymėti, kad net tada, kai moterų dalyvavimas politikoje

vertinamas teigiamai, diskurse atsiranda tokie kalbos elementai kaip „tos kitos lyties“, „atstovavimas moterų pusei“, kurie nurodo tam tikrą atsitraukimą nuo moterų politikoje, matymą jų kaip *kitų*, ar atstovaujančių savo grupės interesus (nors tai ir ne visų yra vertinama neigiamai): „*Tai, kad kandidatuoja A. Norkienė, yra kaip ir įvertinimas, ir įgyvendinimas to, ką, sakykim, aš su keliais kolegomis praeitoje kadencijoje buvau užregistravęs, įstatymo projektą dėl mažiau atstovaujamos lyties didesnio įtraukimo į politiką.* <...>“ (J. Jarutis, LVŽS) Verta atkreipti dėmesį, kad šiuo atveju dėl lyčių balanso politikoje džiaugiamasi kaip savo nuopelnu, nors tiesiogiai prisidėta prie progreso nebuvo. Analizuojant politikų diskusijas apie moterų vaidmenį politikoje taip pat pastebima, kad palaikančiame diskurse dažnai akcentuojamas balansas, t. y. dažni argumentai, kad vienos ar kitos moters politikės kandidatūrą verta palaikyti dėl lyčių balanso komiteto sudėtyje ar kitoje grupėje, tačiau „balansas“ dažnai apsiriboja vos vienos moters įtraukimu. Šis minimalus pakeitimas jau traktuojamas kaip „balansas“, taigi ir problemos sprendimas, kas atliepia lyčių lygybės politikoje siekio *susiaurinimą*. Lyties prasme nesubalansuoto valdymo problema konstruojama kaip reikalaujanti vos minimalaus pokyčio, nekalbant apie normų kaitą. Negalima atmesti, kad lyčių lygybės argumentas čia taip pat *palenkiamas* siekiant politinių tikslų. Tačiau svarbu tai, kad politiniame diskurse veikia ir *pokyčių veikėjai*, kurie nevengia konfrontuoti su vyrais, kurie jų kolegijų moterų atžvilgiu kalbėjo seksistiškai: „<...> vyrams kažkaip kyla labai didelių problemų matant protingas, išmintingas ir kompetentingas moteris ir jie tada bando bent atsigriebti taip, kaip sugeba. <...> dėl vyriškumo yra labai labai didelių problemų, net ir Seime, deja.“ (A. Navickas, TS-LKD), svarbu, kad dalies lyčių nelygybę reprodukuojančių politikų pasisakymai Seime neliko nepastebėti, kas lemtų seksizmo politikoje visišką normalizavimą.

Taigi, analizuojant moterų politikų vaizdinį jų kolegų vyrų diskurse, stebima, kad politinės reprezentacijos klausimas lyčių lygybės fone yra *fiksuojamas* bei *siaurinamas*, t. y. lyčių lygybė nurodoma kaip pasiekta, nors iš tiesų nėra pasiektas subalansuotas politinis dalyvavimas. Tokiu būdu nėra kompleksiskai žiūrima į lyčių lygybę, kuri redukuojama iki labai nelygiavertės moterų ir vyrų proporcijos institucijose, taip depolitizuojant šį klausimą. Dalies politikų diskursas dar grėsmingesnis ir *fiksuoja* ribą, kurią moterys jau yra beperžengiančios, nurodant baimę prarasti savo vietą ir galios pozicijas. Apskritai, Seime egzistuoja diskursas, kuris moteris politikės tam tikra prasme stumia iš politikos, jas vertinant per šeiminę padėtį, stereotipizuojant, nuvertinant moterų ekspertiskumą. Šiuo diskursu politika kuriama kaip vieta, kurioje įtvirtinamas vyrų dominavimas, čia jie vis dar labiau įgalina patys save, reprodukuoja nelygius lyčių santykius. Tačiau šiam diskursui veikia ir atsvara – vyrų politikų palaikymas lyčių lygybei Seime ir reakcijos į kitų vyrų seksizmą, nesusiejant savo vyriškumo įtvirtinimo su žemesne moterų padėtimi.

Apibendrinant, apie moteris kalbama skirtingai. Viena diskurso kryptis remiasi tradicinėmis vertybėmis, kurios suponuoja stereotipišką moterų suvokimą, šis suvokimas veikia ir vertinant savo koleges, moteris politikas. Tokia perspektyva grindžiama baime, kad pokyčiai bei moterų įsitraukimas griauja esamą socialinę santvarką, įsigalėjusius socialinius santykius ir kenkia vyrų pozicijai. Kita kryptis, priešingai, skatina pokyčius ir siekia lygiaverčių moterų ir vyrų santykių bei moterų įtraukimo į politiką, pabrėždama lyčių lygybės naudą abiem lytims ir nevertindama to kaip grėsmės vyrams. Taigi, Seime iš dalies atsispindi žalingi lyčių stereotipai – tai, kaip vertinamos moterys socialinėje plotmėje, atsiskleidžia ir kalbant apie moteris politikoje, o šie diskursai vis dar labiau įgalina vyrus, ypač politinėje plotmėje, tačiau tuo pačiu Seime ne visi vyrai sieja vyrų tapatybę su moterų padėties nuvertinimu ir aktyviai priešinasis seksizmui.

3.4. Vyriskumų artikuliacijos Seime. Seimą naudinga nagrinėti kaip „vyriską erdvę“ ta prasme, kad tai – vieša su galia asocijuota sritis, todėl ji tradiciškai siejama su vyrais. Taip pat vyrai vis dar dauguma valdžios institucijose, taip pat ir 2020-2024 metų Seime. Vyrų galios pozicija remiasi ir socialiniais jų tarpusavio ryšiais, priklausymu tai pačiai grupei, o tai palieka pėdsaką ir politiniame disкурse. Tai sudaro atitinkamą diskursinį kontekstą, kuris leidžia vystyti „vyriskius“ pokalbiams, kurių metu artikuluojami vyriskumai, o tuo pačiu konstruojamas ir lyčių tarpusavio santykių suvokimas, o visa tai suponuoja poveikį lyčių lygybei, todėl svarbu nagrinėti kuo pasižymi vyriskumai ir kaip jie reiškiami Seime.

Priimtinas vyriskumas Seime įvardijamas tokiais, vyrą apibūdinančiais, epitetais kaip „aukštas“, „tvirtas“, „stiprus“, „rimtas“, kas iš esmės yra stereotipizuojantys, taigi, hegemoninį vyriskumą atitinkantys apibūdinimai. Šie epitetai reikšmingi, nes jų prasmės tuo pačiu formuoja ir politinį vyriskumą – pavyzdžiui, vyrui politikui itin svarbu apginti savo nuomonę ir poziciją, prisiimti atsakomybę bei ištverti politikos išbandymus, pavyzdžiui, interpeliaciją: „*Pagarba jums, ministre, <...> Tik rimtas vyras gali sulaukti interpeliacijos. Jūs toks būdamas, natūralu, kad sulaukėte.*“ (E. Gentvilas, LRLS A. Dulkiui) Frazė „*kaip vyras*“ itin aktuali ir dažna kalbant apie politinį vyriskumą. Ji naudojama arba kaip pagyrimas vyrams kolegoms už gerai atliktą darbą, arba, kaip tik, veikia kaip paskatinimas *būti*, veikti kaip (tikriems) vyrams politikoje – atsakyti į klausimus, prisiimti atsakomybę, išeiti iš salės, atsilaukyti vieno ar kito pobūdžio politiniam spaudimui. Vyrų, kaip priklausančių tai pačiai grupei, įtvirtinimas pasireiškia vyrų politikų kreipimusi išskirtinai į vyrus kolegas, įvardijant jų lytį, kai yra svarstomi, jų manymu, „vyriskos srities“ įstatymai, tokie kaip ginklų klausimai, greičio didinimas keliuose. Tuo tarpu siekiant pažeminti, atskirti, sukritikuoti kolegas vyrus, naudojami infantilizuojantys įvardijimai, paneigiantys jų, kaip vyrų, statusą, pavyzdžiui, „*berniukas*“. Svarbu pabrėžti, kad mažiškinė lyties įvardijimo forma čia yra aiškiai naudojama įžeidimo tikslais, tuo tarpu moterys politikės irgi dažnai sulaukia mažiškinės kreipimosi, tačiau tai

labiau natūralizuota, veikia kaip mikro lygio seksizmas. Apskritai, geras darbas politikoje yra įvardijamas kaip atliktas „vyriškai“. Gero politiko, kaip vyriško, tradicine prasme, suvokimas nurodo, kad Seime yra reprodukuojamas politikos, kaip vyriškos, srities matymas.

Politiniame vyrų diskurse taip pat gausu tarpusavio smurto, t. y. smurto tarp vyrų, smurto tarp politikų normalizavimo. Pavyzdžiui, vėlgi pabrėžiant Seimo, kaip vyriškos institucijos, kontekstą: „<...> kituose parlamentuose ir kėdėmis daužosi, ir suolus išlupa iš plenarinių posėdžių salės. <...> O dėl gerbiamo T. Tomilino – su manimi irgi taip sveikinasi V. Valkiūnas, suduodamas į krūtinę, bet aš, kaip ne iš kelmo spirtas, niekam nesiskundžiu. Aš manyčiau, kad ir T. Tomilinas negalėtų čia skųstis, būtų gėda. Taigi aukštas vyras!“ (P. Gražulis, MSNG), fizinės jėgos demonstravimas vienas kito atžvilgiu politikų yra visiškai normalizuojamas ir pateikiamas kaip natūrali vyriškumo išraiška, o tokio elgesio priėmimas, kaip normalaus, taip pat suvokiamas kaip vyriškumo įrodymas. Šioje srityje taip pat ryškėja „vyriški“ problemų sprendimo būdai, besiremiantys į kultūrinius, socialinius suvokimus bei neformalius vyrų ryšius. Tai galima iliustruoti tokiais politikų pasiūlymais vienas kitam kaip: „Ar su jumis reikia vyriškai pasišnekėti?“ (A. Skardžius, MSNG) arba „<...> eikite į barą ir susitvarkykite tuos reikalus.“ (V. Valkiūnas, DP)

Kitas stebimas aspektas – pokalbiai susiję su lyčių tarpusavio santykiais. Juose pasireiškia seksualizavimo motyvai, pavyzdžiui: „Gerbiamas kolega, matyt, sekso prekių ekspertas esate jūs <...>. Ar sukelia skausmą, ar kitus malonumus, ar pojūčius – nežinau, bet jūs galite pasiūlyti ir savo žmonai išbandyti elektros šoką sukeliančią apykaklę. Galbūt visai ir patiks.“ (L. Slušnys, LSDP), ne retas ir vienas kito žmonių, partnerių įtraukimas siekiant įžeisti, pašiepti. Svarbu pažymėti, kad seksualizuojančios replikos pasireiškia jautrių klausimų nagrinėjimo metu, pavyzdžiui, diskutuojant seksualinio priekabiavimo reguliavimą Darbo kodekso pakeitimais: „Kaip suprantu, jūsų padėjėjos, pakviestos į sodybą, jums happy endą daro, ar ne?“ (R. Žemaitaitis, MSNG) Toks seksualizuojančių replikų išsakymas iš esmės demonstruoja, kad vyrai Seime jaučiasi laisvai, o tai įtvirtina jų galios poziciją, leidžia reprodukuoti ir normalizuoti nelygiaverčius lyčių santykius.

Svarbu pažymėti, kad vyriškumų artikuliacija nėra vienakryptė, šiose diskusijose taip pat veikia *pokyčių agentai*, kurie demonstruoja kitoki vyriškumo suvokimą, kuriame seksizmas nurodomas kaip nevyriškumo išraiška ir kaip trapias vyriškumo demonstravimas. Pavyzdžiui, kolegos, pasisakantys seksistiškai, įvardijami „infantiliais berniukais“, „neatpažintais kalbančiais objektais“, kas apeliuoja būtent į jų, kaip vyrų, statusą ir siekį šį statusą sumenkinti dėl netinkamų pasisakymų moterų atžvilgiu. Be abejo, Seime šie skirtingi vyriškumai susiduria. Pavyzdžiui, V. Ažuolo ir T. V. Raskevičiaus atveju – šie politikai demonstruoja skirtingus vyriškumo ir lyčių lygybės suvokimus ir tai abu pateikia kaip vienas kito vyriškumo kvestionavimo aspektus. Raskevičius, kuris tarsi

neatitinka hegemoninio vyriškumo apibrėžimo, jau vien dėl savo seksualinės orientacijos, turėjo gintis dėl buvimo laikinojoje moterų grupėje: „*Manau, kad kiekvienas Seimo narys, pasisakantis už lyčių lygybę, nemanantis, kad moters vieta yra virtuvėje, o jos pagrindinė užduotis yra aptarnauti vyro poreikius, turėtų būti šios laikinosios grupės nariu. <...> Neturiu jokių abejonų nei dėl savo lyties, nei dėl seksualinės orientacijos ir manau, kad tikrieji Seimo iškrypėliai yra tie, kurie pagrindiniu savo vyriškumo įrodymu laiko agresiją, kitų žeminimą ir įžeidinėjimą <...>*“ (T. V. Raskevičius, LP), šiuo atžvilgiu rūpinimasis moterų klausimais buvo suprantamas kaip vyriškumo paneigimas, tačiau *pokyčių agentų* atstovų tai suvokiama atvirkščiai – kaip vyriškumo įrodymas, akcentuojant neabejotą savo vyriškumu ir toksišką vyriškumo bruožą, tokių kaip agresija, paneigimą. Vyriškumų susidūrimas ryškus ir gali pasižymėti net agresija tais atvejais, kai *pokyčių agentai* kvestionuoja kolegų netinkamą elgesį, seksizmą: „*O ponui A. Navickui. Jūs tikrai esate vyriškumo etalonas, manau, jūs galite vaikščioti ir į moterų pliažą, ir į vyrų nudistų pliažą, tikrai niekas nepastebės skirtumo.*“ (A. Skardžius, DP), taigi politikas, kuris gina moterų teises, pasisako už lyčių lygybę, iš esmės susiduria su jo vyriškumo kvestionavimu ir net patyčiomis.

Apibendrinant, vyriškumo artikuliacijos Seime daugumoje atitinka tradicinį vyriškumo suvokimą, siejant jį su fizine jėga ir politine galia, taip palaikant ir normalizuojant politikos, kaip vyriškos erdvės, įgalinimą. Vyriškumas čia pasireiškia normalizuojant tarpusavio smurtą bei akcentuojant vyriškumo svarbą politikoje – geras politikas iš esmės yra „vyriškas“. „Vyriška“ erdvė sudaro spaudimą ir kitiems vyrams, kurie nepritaria tradiciniam vyriškumo suvokimui, kurie kvestionuoja jo suponuojamą seksizmą ir nelygiavertį lyčių tarpusavio santykį. Tačiau *pokyčių veikėjai* susiduria su pasipriešinimu, tokiais atvejais neigiamas jų vyriškumas. Vyriškumų artikuliacijos atskleidžia, kad nėra aptariamasis ar apmąstomas vyriškumo, kaip socialiai formuojamo, aspektas – visa vyriškumų sklaida vyksta labai natūralizuotai. Šioje analizės dalyje, ko ne ryškiausiai atsiskleidžia hegemoninio vyriškumo veikimas – politiniame diskurse aiškiai artikuliuojami tradicinio vyriškumo bruožai, vyksta diskursinė kova su alternatyvią nuomonę turinčiais vyrais, kurie kvestionuoja tradicinę galios sampratą ir skatina lyčių lygybę.

3.5. Diskursai LR Seime¹⁰⁸

Diskursas šiame darbe analizuojamas kaip veikiantis struktūrose ir jų įgalinamas, lytis tam – labai svarbus aspektas, nes lytis suponuoja tam tikrą padėtį sisteminės nelygybės kontekste. Diskursai turi įtaką normų, galios pozicijų ir socialinių santykių reproduktivumui, taip pat kaip ir jų

¹⁰⁸ Šiame darbe nebuvo siekta atskleisti politikų priklausymo vienai ar kitai politinei partijai reikšmės lyčių lygybės suvokimui. Atliekant analizę pastebėta, kad skirtingi diskursai yra ganėtinai įvairiai pasklidę po visas partijas ir nei viena partija (išskyrus LP) nedemonstravo vieningo diskurso lyčių lygybės srityje. Visgi verta pažymėti, kad patriarchalinis diskursas daugiausiai artikuliuojamas buvo MSNG bei DP narių, feministinis – LP bei kelių aktyvių veikėjų iš TS-LKD, LSDP, o maskuliniško liberalizmo diskursas buvo visiškai išsiskaidęs partijų lygmeniu.

transformacijai, o politikai veikia diskursiniame kontekste, kuris juos tiek įgalina, tiek riboja. Svarbu pažymėti tai, kad vyrų politikų pasisakymai, sudarantys politinį diskursą, yra itin reikšmingi vertinant lyčių lygybės situaciją ir jos, kaip tikslo, galimybes Lietuvos politiniame lauke. Atrasti diskursai yra artikuliuojami vyrų politikų, o kalbant apie lyčių lygybės siekį – efektyvus jis tik tuomet, kai vyrai prisideda prie jo ir suvokia jo naudą sau. Analizuojant vyrų politikų pasisakymus, susijusius su lyčių lygybe, 2020-2024 metų Seimo kadencijoje, identifikuojami trys diskursų tipai – patriarchalinis, maskuliniško liberalizmo ir feministinis.

Patriarchaliniame diskurse lyčių lygybė suvokiama kaip nepasiekiamas ir nesiektnas dalykas, nes moterys ir vyrai suprantami kaip visiškai skirtingi ir negalintys būti lygūs. Lyčių skirtumai čia argumentuojami ne kaip socialiai kuriami, bet kaip nekeičiami, nes egzistuojantys dėl biologinių skirtumų ar itin svarbių tradicinių normų, kylančių iš kultūros ar/ir religijos. Čia ryškus moterų vaidmens kaip motinų artikuliuojimas, moterų priskyrimo privačiai erdvei propagavimas. Moteris čia matoma kaip *kita*, o jos statuso pokyčiai ar autonomijos siekiai vertinami neigiamai, nes lygybė čia matoma kaip egzistuojančios tvarkos griūtis. Tuo tarpu vyrai ir vyriškumas artikuliuojami kaip fizinė ir psichologinė stiprybė, lyderystė. Politinė sritis suvokiama kaip išskirtinai vyriška, sugrėsminant didesnį moterų įsitraukimą. Patriarchalinis diskursas Seime pasižymi argumentais, skatinančiais nekeisti esamos padėties, nuolatinėmis *fiksavimo* ir *nuaktualinimo* strategijomis, nurodančiomis, kad esančių reguliavimų lyčių lygybės srityje pakanka. Šiame diskurse smurto prieš moteris problema reprezentuojama kaip neaktuali, o lyties aspekto įtraukimas apskritai yra sugrėsminamas, matomas kaip priešiškų ideologijų dalis, naikinanti patriarchalinį diskursą produkuojančių politikų vertybes, pavyzdžiui, šeimos santykių neliečiamumą. Šis diskursas artikuliuoja siekį nekeisti socialinių santykių, juose išlaikyti tradiciškai suvokiamus moters ir vyro vaidmenis. Šeimos politikos argumentai pasižymi skatinimu mamas laikyti pagrindinėmis globėjomis, sugrėsminami siūlymai ir pastangos moteris efektyviau įtraukti į darbo rinką ar „prievolės“ į vaikų priežiūrą įtraukti vyrus. Apibendrinant, patriarchalinis diskursas pasižymi *siaurinimo*, *fiksavimo* bei *nuaktualinimo* strategijomis ir trukdo priimti efektyvius sprendimus siekiant lyčių lygybės, nes apskritai nemato nelygių vyrų ir moterų galios santykių kaip problemos, o vyrų dominavimą suvokia kaip natūraliai egzistuojantį, kultūrinėmis normomis ir biologija grįstą reiškinį.

Maskuliniško liberalizmo diskurse nėra nei itin proaktyvus lyčių lygybės siekis, nei specialių pastangų artikuliuoti požiūrį, kad lyčių lygybė yra nesiektna. Pavyzdžiui, nesipriešinama aktyviam moterų dalyvavimui politikoje, jis negrėsminamas, tačiau lyčių balansas suvokiamas pakankamai siaurai. Moterys čia suvokiamos kaip individai, pilietės, kurios turi turėti tas pačias teises ir galimybes, tačiau tai vertinama pakankamai paviršutiniškai, nekalbant apie sistemine nelygybę. Tuo tarpu vyriškumas suvokiamas ganėtinai tradiciškai ir nėra kvestionuojamas kaip socialiai kuriamas ar

reikalaujantis transformacijos, iš esmės jis aktyviai nesipriešina ir nereflektuoja hegemoninio vyriškumo veikimo Seime. Šiame diskurse nors ir sutinkama su lygiomis teisėmis ir galimybėmis, tačiau jos pateikiamos bendrai, tarsi nematant ir neakcentuojant lyties, kas dažniausiai pasižymi *siaurinio* ir *palenkimo* strategijomis lyčių lygybės atžvilgiu, socialines problemas reprezentuojant kaip kylančias iš ekonominių faktorių ir siūlant atitinkamai ekonominius, socialinės politikos sprendimus, nekalbant apie būtiną normų, požiūrių kaitą. Pavyzdžiui, smurtas prieš moteris netoleruojamas ir matomas kaip problema, kurią reikia spręsti, tačiau dažnai moterys neįvardijamos kaip išskirtinai nukenčiančios, nekalbama apie lyčių lygybės poreikį sprendžiant šią problemą. Kalbama teisiniais argumentais, rūpinamasi, kad nebūtų pažeidžiamos galimo smurtautojo teisės, siekiama kuo išsamesnio ir aiškesnio ribų nustatymo, tarsi bandant apsaugoti *visų* individų teises, neapmąstant sisteminės nelygybės implikacijų. Šeimos politikoje demonstruojamas valstybės tikslų akcentavimas – demografijos, ekonomikos stiprinimo klausimai, diskutuojami biudžeto klausimai. Šis diskursas iš dalies pasižymi ir *whataboutizmu*, kai vertinama, ar išskirtinis dėmesys lyties klausimui išties būtinas. Šiame diskurse dėmesys lyčių lygybei nėra intencionaliai neigiamas, tačiau ir neskiriamas pakankamas dėmesys, kad būtų galima transformuoti galios santykius. Čia daugiau atsižengiama į bendrus lygių galimybių, individų teisių principus.

Feministinis diskursas artikuliuojamas kelių ryškių *pokyčių veikėjų*, kurie aktyviai siekia lyčių lygybės tikslo, įvardija vyrų įsitraukimo būtinybę ir nemato lyčių lygybės kaip pakenksiančios vyrų galios pozicijai. Artikuliuojantys šį diskursą nenaudoja grėsminimo strategijų, taip pat *nesiaurina*, *nepalenkia* ir *nenuaktualina* lyčių lygybės klausimų. Šiame diskurse nestereotipizuojama, o lyčių vaidmenys suvokiami kaip socialiai sukonstruoti ir reikalaujantys pokyčio siekiant vyrų ir moterų lygybės. Feministinis diskursas demonstruoja nuoseklų kitoniškumą nuo kitų dviejų gana ryškių diskursų, net ir pačio vyriškumo suvokimuose ir artikuliacijose. Vyksta diskursinės kovos, ypač su patriarchaliniu diskursu, feministinio diskurso artikuliuotojai yra linkę atkreipti dėmesį į kitų politikų seksizmą ar lyčių nelygybės propagavimo strategijas ir jas ginčyti. Šis diskursas siekia pokyčio ir artikuliuoja atitinkamus argumentus socialinių problemų reprezentacijose – pavyzdžiui, įvardijant lyties aspektą smurto prieš moteris temoje ar kalbant apie vyrų įsitraukimo skatinimą ir svarbą šeimos santykiuose, nurodant, kad siekti lyčių lygybės reikia kompleksiskai. Čia taip pat nevykdomos disasociacijos strategijos – jei vyrai yra dalis problemos, tai pripažįstama, siekiama šią situaciją keisti, ištaisyti, o vyriškumas matomas kaip gebėjimas dalintis socialine ir politine erdve su moterimis, suvokimas, kad tai atneša teigiamų dalykų abiem lytims, nesiejant buvimo vyru kaip aukštesnės pozicijos moterų atžvilgiu.

Šie diskursai, kurie reiškėsi skirtingais politikų įsitikinimais, vertybėmis, prielaidomis, taigi ir argumentais, svarstant įvairius lyčių lygybę liečiančius klausimus, atskleidžia bent jau dalį to, kaip

tam tikrą diskursą produkuojantys politikai suvokia juos supantį pasaulį, įtvirtina jame savo, kaip vyrų, tapatybes ir reprodukuoja ar siekia transformuoti socialinius santykius ir jų reikšmę lygybei tarp vyrų ir moterų.

Išvados

Darbo problema kyla iš to, kad 2020-2024 metais, LR Seime susiformavo pakankamai liberali koalicija, aiškiau išsakanti lyčių lygybės tikslus, tačiau net šioje kadencijoje lyčių lygybė netapo nekvestionuojamu prioritetu. Tuo tarpu pasaulyje stebimas radiklios dešinės bei priešiško lyčių lygybei judėjimų stiprėjimas aktualizuoja lyčių lygybės temą ir skatina tirti politinį diskursą. Šiame darbe atlikta vyrų politikų pasisakymų analizė prisideda prie mažiau nagrinėjamo vyrų dominavimo, politinių vyriškumų bei galios santykių problemavimo aspekto lyčių lygybę tiriančiame akademiname lauke. Siekiant atsakyti į tyrimo klausimą – kokie diskursai lyčių lygybės klausimu yra artikuliuojami LR Seimo politikų, išnagrinėtos visos 2020-2024 metų kadencijos Seimo posėdžių stenogramos. Politikų pasisakymai buvo susikirstyti į temas, kurios yra svarbios lyčių lygybei. Smurto prieš moteris klausime atsiskleidė reikšmingas ginčas dėl smurto lyties pagrindu įtraukimo bei pačios problemos *siaurinimas*, taip pat dalies vyrų disasociacijos strategijos. Šeimos politikos diskusijos pasižymėjo tradicinės šeimos, paremtos stereotipiniais vaidmenimis, ir aktyvaus vyrų įsitraukimo į tėvystę susidūrimais ir ryškiomis *palenkimo* strategijomis, kuomet ekonominiai ir demografiniai tikslai buvo keliami kaip prioritetiniai, vengiant *aktualizuoti* lyčių lygybę. Taip pat svarbi kategorija buvo moterų suvokimai bei vyriškumų artikuliacijos, kurios leido atskleisti, kaip skirtingas moterų ir savęs, kaip vyrų, vertinimas (ne)prisideda prie lyčių lygybės užtikrinimo ir kaip skirtingų požiūrių susidūrimas kuria atitinkamą diskursinį kontekstą, kuriame nustatoma, ką galima sakyti, o ko ne.

Pasisakymų analizė leido identifikuoti vyrų politikų artikuliuojamus diskursus Seime, kurie yra reikšmingi lyčių lygybės skatinimui ir įgyvendinimui, nes jų artikuliacijos, ypač vyrams būnant galios pozicijoje, turi reikšmės tam tikrų normų ir požiūrių į lyčių lygybę užtvirtinimui visuomenėje. Analizės metu identifikuoti trys diskursai – patriarchalinis, maskuliniško liberalizmo bei feministinis, kas atskleidžia tai, kad Seime egzistuoja kelių rūšių diskursai, kurie lemia nevienakryptį lyčių lygybės vertinimą ir tam tikrus susikirtimus, ypač SAA ir šeimos politikos diskusijose ar pasireiškiant atviram seksizmui. Prieštaringų patriarchalinio ir feministinių diskursų koegzistavimas nurodo tai, kad Lietuvos politinėje srityje susiduria skirtingos prielaidos lyčių lygybės atžvilgiu – patriarchalinės, kurios lytis mato kaip neišvengiamai turinčias skirtingas funkcijas ir vaidmenis, o lyčių lygybės sieki kaip griaužantį natūralią ir teisingą socialinę santvarką ir feministinės, nurodančios gilaus pokyčio, kuris stengtųsi keisti socialinius santykius ir galios disbalansą, svarbą. Taip pat svarbu akcentuoti,

kad Seime itin gajus maskuliniško liberalizmo diskursas, kuris, nors ir nėra priešiškas lyčių lygybei, tačiau apie ją nekalba proaktyviai, taigi ir vengia kovoti su sisteminė nelygybe, o tai atskleidžia plačiai Lietuvos politiniame diskurse paplitusį nerefleksyvų žvilgsnį į lyčių nelygybę ir jos priežastis. Svarbu tai, kad Seime egzistuoja konfrontuojantys *pokyčių veikėjai*, artikuliuojantys feministinį diskursą, kurie keičia diskursinio konteksto dinamiką, pavyzdžiui, siekiant nenormalizuoti seksistinės kalbos Seime ar skatinant vyrus pamatyti lyčių lygybės naudą abiem lytims ir įsitraukti į šio tikslo siekį.

Svarbu suvokti, kad lyčių lygybės tikslas visame pasaulyje, taip pat ir Lietuvoje, nėra stabilus, vienakryptis ir sulaukiantis pakankamai dėmesio bei politinės valios, todėl svarbu analizuoti, kaip diskursai, susiję su lyčių lygybe, reiškiasi politinėje sferoje. Diskursų, kurie savyje talpina tam tikras problemų reprezentacijas ir diskursines strategijas, turinčias atitinkamus efektus, susikirtimai Seime turi realias implikacijas teisėkūrai, kuri gerina, stagnuoja arba blogina lyčių lygybės situaciją šalyje. Šio tyrimo tikslo išpildymas – identifikuoti diskursai – gali padėti geriau suprasti moterų teisių ir lyčių lygybės tikslų vietą ir perspektyvas Lietuvos politinėje darbotvarkėje. Vyrų artikuliuojamų diskursų identifikavimas leidžia bent dalinai atskleisti politikų argumentus ir sprendimus formuojančius įsitikinimus, vertybes, lūkesčius, prielaidas ir pažvelgti į tai, kaip vyrai politikai, nepamirštant politinio vyriškumo suponuojamo konteksto, suvokia pasaulį, įtvirtina savo, kaip vyrų, tapatybes ir kokią reikšmę tai turi lyčių lygybės situacijai, t. y. tam tikrų socialinių praktikų ir galios santykių įgalinimui. Tai svarbu tiek akademinė prasme, tyrimų lauke didinant dėmesį vyrų vaidmeniui užtikrinant lyčių lygybę, tiek praktinė – nes gali suteikti naudingų įžvalgų, pavyzdžiui, advokacijos, politinių siūlymų bei iniciatyvų veiksmuose.

Tyrimas turi tam tikrus ribotumus – dėl darbo apimties nebuvo galimybės analizuoti papildomą medžiagą, kuri galėtų papildyti diskurso analizę. Pavyzdžiui, diskursą žiniasklaidoje ar atskirų komitetų posėdžius, tačiau Seimo posėdžiuose skambantys argumentai išlieka itin svarbiais, nes yra išsakomi sprendimų priėmimo metu. Taip pat analizės medžiagą sudaro 60 skirtingų politikų vyrų pasisakymai (iš 103 esančių Seime), kas nurodo, kad nemaža vyrų politikų dalis posėdžių metu apskritai nelietė lyčių lygybei aktualių temų ir jomis nepasisakė, tačiau balsavo už ar prieš pateiktus įstatymų projektus. Taigi, nors ir nėra būdo jų įtraukti į diskurso analizę, tačiau jų nekalbėjimas šia tema taip pat suponuoja tam tikrą poziciją. Siekiant dar labiau pagilinti šį tyrimą, būtų naudinga įtraukti giluminius interviu su politikais, norint dar labiau perprasti jų pažiūras, vertybes ir savęs pačių vertinimą diskursiniame kontekste. Taip pat atlikti vyrų ir moterų politikų interakcijų lyčių lygybės klausimais analizę Seime, kuri leistų analizuoti skirtingų lyčių produkuojamų diskursų susikirtimus ir įvertinti, kokią reikšmę tam turi su lytimi susijusios patirtys ir galios pozicijos, taip pat stebint, ar galios pozicijos keičiasi priklausomai nuo diskursinio konteksto.

Literatūros sąrašas:

1. Amery, Fran, „Why analysis of gender equality policy should pay attention to risk: The case of sexual and reproductive health policy in England”, *Social Politics: International Studies in Gender, State & Society* 27.1 (2020): 51-73.
2. Bacchi, Carol L., *Women, policy and politics: The construction of policy problems*, (London: Sage Publications Ltd, 1999).
3. Baxter, Judith, *Positioning gender in discourse: A feminist methodology*, (London: Palgrave Macmillan UK, 2003).
4. Benschop, Yvonne ir Mieke Verloo, „Gender change, organizational change, and gender equality strategies”, *Handbook of gender, work and organization* (2011): 277-290.
5. Black, Maria ir Rosalind Coward, „Linguistic, social and sexual relations: a review of Dale Spender's *Man Made Language*”, *The feminist critique of language: A reader* (1998): 100-118.
6. Brulé, Rachel E., „Women and Power in the Developing World”, *Annual Review of Political Science* 26 (2023): 33-54.
7. Burns, Nancy, „Finding gender“, *Politics & Gender* 1.1 (2005): 137-141.
8. Butler, Judith, *Gender trouble: feminism and the subversion of identity*, (New York; London: Routledge, 1990).
9. Carnes, Nicholas, *The cash ceiling: why only the rich run for office-and what we can do about it* (Princeton: Princeton University Press, 2020).
10. Celis, Karen ir Joni Lovenduski, „Power struggles: gender equality in political representation“, *European Journal of Politics and Gender* 1.1-2 (2018): 149-166.
11. Clayton, Amanda, „How do electoral gender quotas affect policy?”, *Annual Review of Political Science* 24 (2021): 235-252.
12. Clowes, Lindsay, „The limits of discourse: Masculinity as vulnerability“, *Agenda* 27.1 (2013): 12-19.
13. Connell, Robert W., „Gender politics for men“, *International Journal of Sociology and Social Policy* 17.1/2 (1997): 62-77.
14. Connell, Robert W., ir James W. Messerschmidt, „Hegemonic masculinity: Rethinking the concept”, *Gender & society* 19.6 (2005): 829-859.
15. Connell, Robert W., *Masculinities*, (Berkeley: University of California Press, 1995).
16. Crawford, Mary ir Barbara Pini, „Gender equality in national politics: the views of Australian male politicians“, *Australian Journal of Political Science* 45.4 (2010): 605-621.
17. Dangoisse, Pascale ir Gabriela Perdomo, „Gender equality through a neoliberal lens: A discourse analysis of Justin Trudeau's official speeches“, *Women's Studies in Communication* 44.3 (2021): 419-447.
18. Einarsdóttir, Þorgerður J., „All that glitters is not gold: Shrinking and bending gender equality in rankings and nation branding”, *NORA-Nordic Journal of Feminist and Gender Research* 28.2 (2020): 140-152.
19. Foucault, Michel, *Diskurso tvarka*, (Vilnius: Baltos lankos, 1998).
20. Foucault, Michel, *Seksualumo istorija*, (Vilnius: Vaga, 1999).
21. Galea, Natalie ir Barbara Gaweda, „(De) constructing the masculine blueprint: the institutional and discursive consequences of male political dominance“, *Politics & Gender* 14.2 (2018): 276-282.
22. Goldfarb, Sally F., „Applying the discrimination model to violence against women: Some reflections on theory and practice“, *American University Journal of Gender, Social Policy & the Law* 11.2 (2003): 251-270.
23. Gosse, Meghan, Michael Halpin ir Finlay Maguire, „Stochastic Gender-Based Violence: How Incels Justify and Encourage Sexualized Violence Against Women“, *Violence Against Women* (2024):1-28.

24. Hearn, Jeff ir David Morgan, *Men, Masculinities and Social Theory (RLE Social Theory)*, (London: Routledge, 1990).
25. Hearn, Jeff, „From hegemonic masculinity to the hegemony of men“, *Feminist theory* 5.1 (2004): 49-72.
26. Hellsten, Sirkku, Anne Holli ir Krassimira Daskalova, *Women's Citizenship and Political Rights* (London: Palgrave Macmillan UK, 2006).
27. Kokkonen, Andrej ir Lena Wängnerud, „Women's presence in politics and male politicians commitment to gender equality in politics: Evidence from 290 Swedish Local Councils“, *Journal of Women, Politics & Policy* 38.2 (2017): 199-220.
28. Löffler, Marion, Russell Luyt ir Kathleen Starck, „Political masculinities and populism“, *Norma* 15.1 (2020):1-9.
29. Lombardo, Emanuela ir Petra Meier, „Framing gender equality in the European Union political discourse“, *Social Politics* 15.1 (2008): 101-129.
30. Lombardo, Emanuela, Meier Petra ir Verloo Mieke, *The discursive politics of gender equality: Stretching, bending and policy-making* (Oxford: Routledge, 2009).
31. Luyt, Russell ir Kathleen Starck, *Masculine Power and Gender Equality: Masculinities as Change Agents*, (Cham: Springer, 2020).
32. Marshall, Catherine, „Policy discourse analysis: Negotiating gender equity“ *Journal of Education policy* 15.2 (2000): 125-156.
33. Moller, Michael, „Exploiting patterns: A critique of hegemonic masculinity“, *Journal of gender studies* 16.3 (2007): 263-276.
34. Nygård, Mikael ir Ann-Zofie Duvander, „Social inclusion or gender equality?: Political discourses on parental leave in Finland and Sweden“, *Social Inclusion* 9.2 (2021): 300-312.
35. Pleasants, Robert K., „Men learning feminism: Protecting privileges through discourses of resistance“, *Men and Masculinities* 14.2 (2011): 230-250.
36. Romera, Magdalena, „The transmission of gender stereotypes in the discourse of public educational spaces“, *Discourse & Society* 26.2 (2015): 205-229.
37. Rouyer, Muriel, „The Strauss-Kahn affair and the culture of privacy: mistreating and misrepresenting women in the French public sphere“, *Women's Studies International Forum* vol. 41 (2013): 187-196.
38. Sjoberg, Laura ir Cameron G. Thies, „Gender and International Relations“, *Annual Review of Political Science* 26 (2023): 451-467.
39. Sriwimon, Lanchukorn ir Pattamawan Jimarkon Zilli, „Applying Critical Discourse Analysis as a conceptual framework for investigating gender stereotypes in political media discourse“, *Kasetsart Journal of Social Sciences* 38.2 (2017): 136-142.
40. Starck, Kathleen ir Birgit Sauer, *A man's world? Political masculinities in literature and culture*, (Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 2014).
41. Starck, Kathleen, and Russell Luyt, „Political masculinities, crisis tendencies, and social transition: Toward an understanding of change“, *Men and Masculinities* 22.3 (2019): 431-443.
42. Stierncreutz, Micaela ir Janne Tienari, „Shaped by resistance: Discursive politics in gender equality work“, *Gender, Work & Organization* 30.4 (2023): 1178-1198.
43. Ulickaitė, Viktorija, „Lyčių lygybės politikos įgyvendinimas: Lietuvos ir Švedijos atvejo analizė“, *Informacijos mokslai* 77 (2017): 75-89.
44. Winfrey, Kelly L. ir James M. Schnoebelen, „Running as a woman (or man): A review of research on political communicators and gender stereotypes“, *Review of Communication Research* 7 (2019): 109-138.
45. Wodak, Ruth, *The politics of fear: What right-wing populist discourses mean* (Los Angeles: Sage, 2015).
46. Zdmvomyslova, Elena ir Anna Temkina, „Gendered citizenship in Soviet and post-Soviet societies“, *Nation and gender in contemporary Europe* (2005): 96-113.

Šaltiniai:

1. DELFI, „Danielės pataisos dėl sekso be sutikimo: prokuratūra įžvelgė rizikas“, Delfi.lt, <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/danieles-pataisos-del-sekso-be-sutikimo-prokuratura-izvelge-rizikas-91920707>
2. Donegan, Moira, „‘Your body, my choice’: what misogynistic Trump supporters feel about sexual power“, The Guardian, <https://www.theguardian.com/commentisfree/2024/nov/13/your-body-my-choice-maga-men>
3. European Institute for Gender Equality, Gender Equality Index, EIGE, 2023.
4. European Institute of Gender Equality, „What is gender mainstreaming?“, EIGE, <https://eige.europa.eu/gender-mainstreaming/what-is-gender-mainstreaming#toc-the-eu-approach-to-gender-mainstreaming>
5. Manobalsas.lt
6. Oficialiosios statistikos portalas, Asmenų, nukentėjusių nuo smurto artimoje aplinkoje, skaičius pagal amžiaus grupes ir artimą aplinką, 2023.
7. Platūkytė, Domantė, „Konstitucinio Teismo verdiktas: Stambulo konvencija neprieštarauja Konstitucijai“, LRT.lt, <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/2222120/konstitucinio-teismo-verdiktas-stambulo-konvencija-nepriestarauja-konstitucijai>
8. Purvaneckienė, Giedrė, „10 politinių partijų rinkimų į seimą 2020 m. programų analizė lyčių lygybės aspektu“, *Lietuvos moterų lobistinė organizacija*, 2023.
9. Reimerytė, Elena, „Kodėl PSO įteisintas medikamentinis abortas Lietuvoje neprieinamas ir koks Krizinio nėštumo centrų tikslas?“, LRT.lt, https://www.lrt.lt/naujienos/gyvenimas/13/1341340/kodel-pso-iteisintas-medikamentinis-abortas-lietuvoje-neprieinamas-ir-koks-krizinio-nestumo-centru-tikslas?utm_medium=Social&utm_source=Facebook&fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTEAAR3b4Bd7kVYndtfEudz1AklyKKtLKlp9lxtBKpcK-0OYjWbQTIEmHUXT71o_aem_GvfqZHYOT6mvGyq4839WDQ#Echobox=1613112408
10. Viebrock, Natalie, „The dangerous appeal of the Trad Wife“, The Queen’s University Journal, <https://www.queensjournal.ca/the-dangerous-appeal-of-the-trad-wife/>
11. Zicari, Eglė, „Ginti moterų nenori: „smurtą lyties pagrindu“ Seimas iš įstatymo išbraukė“, 15min.lt, <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/statistika-politiku-neitikino-moteru-saugoti-nuo-smurto-lyties-pagrindu-nenori-56-1630578>
12. Zmitrevičiūtė, Rugilė, „Stambulo konvencija ir kultūriniai karai: Lietuvos atvejo analizė“ (Bakalauro darbas, Vilniaus universitetas, Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas, 2022).

Priedas nr. 1 Analizės medžiagos sisteminimo pavyzdys

Politikas	Partija	Citata	Kontekstas	Istatymo esmė	Rinkinio Nr.	Tonas lygybės atžvilgiu	KATEGORIJA ANALIZEI
A. Mazuronis	DP	Labai dekuoju. Gerbiama kandidatė, norėčiau paklausti jūsų klausimo, kuris dar nebuvo jūsų paklausytas per dvi jūsų kandidatavimo į ministrus pirmininkus dienas, tai yra apie lyčių lygybę. Praeitame ministrų kabinete buvo viena moteris, jūsų teikiamo Vyriausybės kabineto sudėtyje yra septynios moterys. Turiu pripažinti, kad tai yra neraminanti tendencija vyriška jai pusei. Todėl norėčiau jūsų paklausti. Nors ir sveikintina, aš tam tikrai pritariu, tačiau tai yra nerimą keliantis faktas. Ar jūs galėtumėte pažadėti, kad dirbant jūsų Vyriausybei per ketverius metus, jeigu keisis Vyriausybės sudėtis, lyčių balansas bus išlaikytas ir jūs apsaugosite lyčių lygybę šiuo atveju jau dėl vyriškosios pusės?	Šimonytės kandidatūra į ministrės pirmininkes		1	Neigiamas	Moterys politikoje
G. Surplys	LVŽS	Ir paskutinis argumentas, kuris dar nebuvo paminėtas, bet projektuojant vėlgi tai, kokia galėtų būti Seimo Pirmininkės pavaduotojų konstitucija, A. Norkienės kandidatūra yra labai svarbi, siekiant išlaikyti lyčių lygybės balansą tarp Seimo Pirmininkės pavaduotojų. Ačiū. Kviečiu balsuoti už.	A. Norkienės kandidatūra		1	Teigiamas	Moterys politikoje
P. Gražulis	MSNG	Gerbiami Seimo nariai, man jau šiandien su tomis rezoliucijomis šiek tiek ir nusibodo. Tai rūpinomės teisėmis Baltarusijoje, tai Rusijoje, tai dabar rūpinamės Lenkijoje. Ar pas mus viskas gerai? Ar pas mus nėra žmogaus teisių pažeidimų? Atvirkščiai, dabar jau vyrų yra mažuma. Mūsų Seimo Pirmininkė – moteris, ministrė – moteris, premjerė – moteris, ministrės beveik visos moterys, tai ko jos čia dar nori tos moterys? Mes, vyrai, jau žodžio ištarti negalime, praeiti negalime. Klausykite, kur čia mes nueisime? Vyrai jau greitai turės kovoti už savo teises. Mes tikrai per daug užsileidome, man atrodo, ant savo galvos.	Seimo rezoliucijos „Dėl moterų teisių ribojimo ir teisės viršenybės principo pažeidimo Lenkijoje“ projekto Nr. XIII P-5352(2) (priėmimas)	neštumo nutraukimų draudimas Lenkijoje	1	Neigiamas	Moterys politikoje
A. Navickas	TS-LKD	Aš tik norėjau pasakyti, kad ten toks infantilis berniukas kalbėjo. Aš vis dėlto norėčiau, kad jūs, kaip pirmininkas, chamizmą stabdytumėte. Aš suprantu, kad jie bijo moterų, bet tai neturi pasireikšti kažkaip teisiniu lygmeniu	Administracinių nusižengimų kodekso 589 straipsnio pakeitimo, Kodekso papildymo 711 straipsniu įstatymo projekto Nr. XIVP-1766, Baudžiamojo kodekso 259 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIVP-1767 (priėmimas)	dekriminalizavimas	14	Teigiamas	Vyriškumas
R. Žemaitaitis	LRF	Aš galiu įsivaizduoti Palangoje, kai Seimo Pirmininkė ir Ministrė Pirmininkė guli moterų plaže – ką, apsaugos darbuotojas irgi nuogos guli? Ar mes ieškosime nuogos pareigūnės, kuri irgi gulės, nes neva jina neatlieka savo pareigų? Kolegos, galvokime, ką mes darome, tai yra įstatymas įstatyti.	Vadovybės apsaugos įstatymo Nr. IX-1183 7 ir 9 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIVP-1701(2) (priėmimas)		14	Neigiamas	Vyriškumas
A. Skardžius	DP	Todėl aš tikrai nesuprantu, gerbiamos valstybės vadovės, jūsų ir jūsų užgaidų, todėl balsuosiu prieš ir kolegas kviečiu balsuoti prieš. O ponui A. Navickui. Jūs tikrai esate vyriškumo etalonas, manau, jūs galite vaikščioti ir į moterų plažą, ir į vyrų nudistų plažą, tikrai niekas nepastebės skirtumo.	Vadovybės apsaugos įstatymo Nr. IX-1183 7 ir 9 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIVP-1701(2) (priėmimas)		14	Neigiamas	Vyriškumas

Lentelės sudarytoja – R. Zmitrevičiūtė

Summary

This paper, 'Gender Equality in Political Discourse: Analysis of Male Politicians Statements in the 2020-2024 Seimas of the Republic of Lithuania', examines male politicians' statements on gender equality-related topics in Seimas during the 2020–2024 term and seeks to identify discourses that are being articulated by male politicians. In 2020–2024, the Seimas was led by a relatively liberal coalition that articulated gender equality goals. However, gender equality did not become a priority in that term's political agenda. Also, global issues such as the rise of the far right and social media movements that oppose gender equality further emphasize the need to address gender equality as a priority issue in the political science field. This study seeks to contribute to less prominent research problematizing male dominance, political masculinities, and power dynamics in gender equality and politics academic field. To explore how gender equality is discussed by Seimas members, transcripts of the 2020–2024 parliamentary sessions were analyzed by key themes - violence against women, family policy, and perceptions of women and masculinities. Analysis led to identifying three discourses that are being articulated in the Seimas: patriarchal, masculinist liberal, and feminist. These reflect diverging perspectives on gender equality. While patriarchal discourse views gender equality as disruptive to the natural order, feminist discourse emphasizes the need for systemic change. Quite a recurring masculinist liberal discourse avoids proactive engagement with systemic inequalities, showing an uncritical stance on gender inequality. The coexistence of patriarchal and feminist discourses highlights the tension in Lithuania's political landscape. While patriarchal norms remain strong, change agents in the Seimas challenge sexist language and advocate for gender equality as beneficial for all. This paper's findings on male articulated discourses shed light on the assumptions, values, and beliefs that shape political decisions, which has an impact in sustaining or challenging gender inequality.